

ТРЕНДОВИ

ТРЕНДОВИ

www.stat.gov.rs

Трендови, III квартал 2018.

Издаје и штампа: Републички завод за статистику, Београд, Милана Ракића 5

Одговара: Миладин Ковачевић, директор

Уредник: Катарина Станчић

Рукопис припремили:

Горан Катић (Водећи индикатори, Цене)

Мирјана Смолчић (Бруто домаћи производ)

Весна Златановић (Грађевинарство, Анкета о потрошњи домаћинства, Унутрашња трговина, Туризам)

Катарина Станчић (Тржиште рада, Зараде)

Јасмина Јотев (Индустријска производња, Спољна трговина, Регионалне економске асиметричности,
Индекс економске климе)

Лектура: Јелена Савковић

Дизајн и припрема за штампу: Одељење за рачунарску припрему штампе и дисеминације

Републички завод за статистику, као главни произвођач и дисеминатор статистичких података, објављује велики број саопштења, индикатора, билтена итд. Мноштво публикација често ствара конфузију међу корисницима који, с друге стране, употребљавају статистичке податке како би проценили своје перформансе и ускладили их са другим економским субјектима и кретањима.

Будући да, осим ускостручних, велики број корисника није ни статистички, ни економски едукован, разноликост података код њих може изазвати збуњеност, неразумевање и погрешну процену приоритета, што често резултира отпором према информацијама.

С обзиром на то да је статистички систем веома комплексан и генерализован, дизајниран тако да задовољи специфичне субсекторске потребе за информацијама, у модерном друштву је неразумевање статистичких података честа појава. Информисање објављивањем „сувопарних“ статистичких података корисницима често није довољно пошто даје само парцијалну слику о макроекономији. Конкретно, показало се да традиционални начини приказивања података (табеле, саопштења итд.) не омогућавају брзо разумевање социоекономске стварности и не успевају да пренесу кључну поруку, нарочито када је број података велики.

Имајући у виду све наведено и пратећи светске тенденције у приказивању статистичких података, као и интересовања стручне јавности, редизајнирани Трендови, традиционално, доносе заокружене кварталне и полугодишње податке, али кроз нови концепт приказивања најважнијих економских сигнала путем модерних и напреднијих графичких решења за презентовање и дисеминацију.

Од овог броја, серије су приказане кроз дванаест најважнијих статистичких области – Бруто домаћи производ, Индустијска производња, Грађевинарство, Спољна трговина, Унутрашња трговина, Цене, Тржиште рада, Зараде, Туризам, Анкета о потрошњи домаћинстава, Индекс економске климе и Регионалне економске асиметричности. Последњим (тринаестим) сегментом приказујемо сет композитних водећих индикатора који имају могућност да са високим нивоом поузданости предвиде коњуктурна кретања и буду у функцији краткорочне прогнозе.

Са жељом да подстакнемо истраживачки рад младих и намером да актуелне статистичке теме приближимо широј јавности, иницирамо дискусију и подстакнемо интересовање стручне јавности – позивамо младе стручњаке који се баве макроекономијом, математиком и статистиком да нам шаљу своје радове. Радови (или њихови делови) биће објављивани у складу са актуелним трендовима.

Републички завод за статистику од 1999. године не располаже појединим подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију – укупно.

↳ Водећи индикатори	6
1. Бруто домаћи производ	9
2. Индустијска производња	11
3. Грађевинарство	15
4. Спољна трговина	18
5. Унутрашња трговина	24
6. Цене	27
7. Тржиште рада	31
8. Зараде	34
9. Туризам	37
10. Анкета о потрошњи домаћинстава	40
11. Индекс економске климе	43
12. Регионалне економске асиметричности	48

Водећи индикатори

С циљем обезбеђивања боље дијагностике, селекције и евалуације макроекономских показатеља којима се најбоље може описати кретање домаће привреде, формиран је макроеконометријски систем композитних водећих индикатора привредне активности Србије. У питању су индикатори који имају могућност да са високим нивоом поузданости предвиде коњукурна кретања и буду у функцији кварталних и годишњих прогноза у кратком року. У наставку ће бити презентована фамилија водећих индикатора по секторима и одговарајуће прогнозе. Развијен систем композитних водећих индикатора привредне активности Србије производ је оригиналног аналитичко-истраживачког рада Републичког завода за статистику.

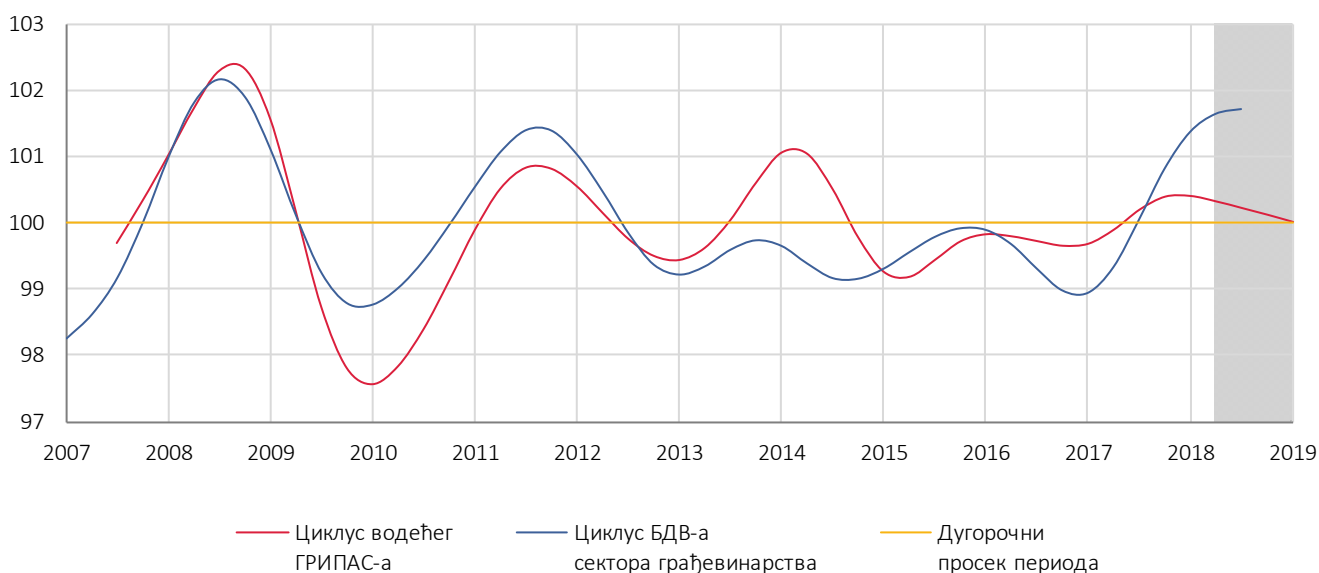
Грађевински индикатор привредне активности Србије – ГРИПАС

Композитни индикатор ГРИПАС предњачи циклусу бруто додате вредности грађевинарства у просеку за око два квартала, а његов основни задатак је детекција коњукурних кретања БДВ-а грађевинарства у наредном периоду. Будући да је високо корелисан са кретањем укупног броја одобрених грађевинских дозвола, укупног броја часова рада на градилиштима и бројем радника на градилиштима, индикатор ГРИПАС обухвата све релевантне утицаје на грађевинску активност.

С обзиром на то да је дошло до значајних корекција реализованих вредности БДВ-а грађевинарства (нарочито у кварталима пре 2018. године), услед ревизије методологије обрачуна националних рачуна, извршена је и ревизија прогнозе за целу 2018. годину БДВ-а грађевинарства.

На основу кретања овог индикатора, оцењено је да ће у Q4 2018. и Q1 2019. динамика БДВ-а грађевинарства бити опадајућа - у Q4 се очекује пад БДВ-а грађевинарства од око -8,0%. Укупан годишњи раст БДВ-а овог сектора износиће око 12,0%, а његов допринос укупној годишњој стопи раста БДП-а у 2018. години износиће око 0,5 процентних поена. У Q1 2019. очекује се негативан допринос грађевинарства БДП-у (око -0,5 п.п).

Графикон 1. Циклуси ГРИПАС-а и БДВ-а грађевинарства (Q1 2007 – Q1 2019), стандардизовани подаци

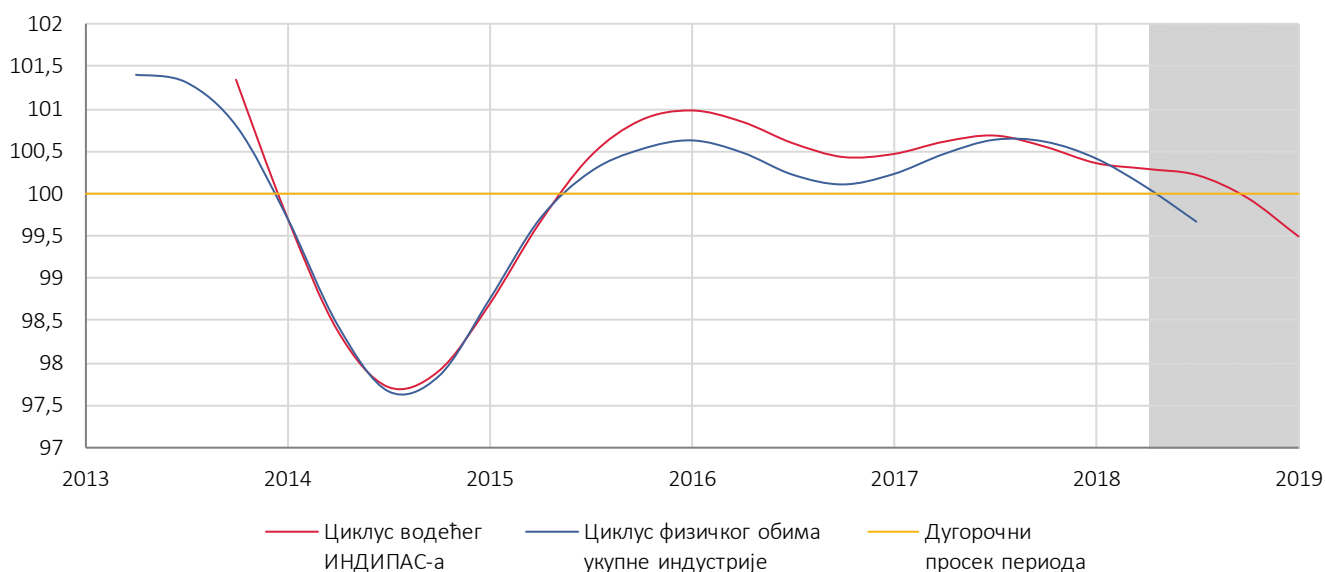
Индустријски индикатор привредне активности Србије – ИНДИПАС

Водећи индикатор индустријске производње – ИНДИПАС има за свој коначни циљ прогнозу БДВ-а укупне индустрије за целу годину и омогућује квантитативну и коњукурну антиципацију кретања укупног индустријског сектора у просеку за око два наредна квартала.

На основу кретања ИНДИПАС индикатора, у Q4 2018. и Q1 2019. у просеку очекује се даља контракција индустријске производње. Изведена је прогноза раста БДВ-а индустрије од 2,5% у Q4 2018, 2,5% за целу 2018. годину и њен допринос укупној стопи раста БДП-а за 2018. од око 0,6 п.п.

За Q1 2019. године прогнозиран је негативан допринос укупне индустрије стопи раста БДП-а, у износу од око -0,2 п.п.

Графикон 2. Циклуси ИНДИПАС-а и физичког обима укупне индустрије, стандардизовани подаци (Q2 2013 – Q1 2019)

Трговински индикатор привредне активности Србије – ТИПАС

Будући да су подаци о кретању БДП-а ревидирани, пројекције БДВ-а трговине на велико и мало и БДВ-а укупних услуга објављене у претходним кварталима нису упоредиве са пројекцијама након ажурираних података. На основу нових података, урађене су и нове прогнозе за Q4 2018. и Q1 2019. године.

Очекује се да ће раст БДВ-а **трговине на велико и мало** у Q4 2018. износити 6,0%. За целу 2018. годину то би значило раст БДВ-а трговине на велико и мало од око 6,0%. Допринос трговине на велико и мало расту годишње стопе БДП-а у 2018. износиће око 1,0 п.п.

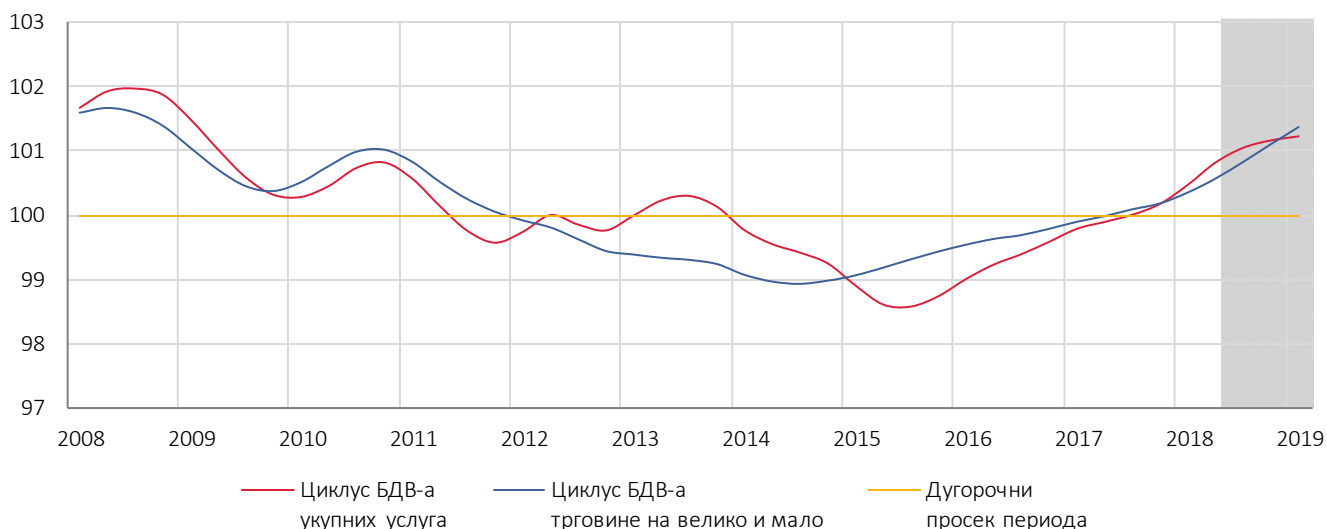
Имајући у виду најављени фискални шок у контексту егзогеног номиналног раста зарада у првом кварталу 2019, модел водећег ТИПАС индикатора допуњен је укључивањем овакве информације у антиципацију кретања физичког обима трговине на велико и мало у првом кварталу 2019. године. Калибрацијом система у прогнози параметара са задатим ограничењима, у овом случају раста номиналних зарада, прогнозиран је допринос БДВ-а трговине на велико стопи БДП-а првог квартала 2019. од око 1,0 п.п. На овај начин, фискални импулс раста зарада требао би да подржи путању релативно вишег нивоа раста БДВ-а трговине на велико и мало настављеног из 2018. године.

На основу добијене прогнозе БДВ-а трговине на велико и мало, изведен је и модел кретања БДВ-а **укупних услуга**. Према изведеној пројекцији модела укупних услуга, очекује се раст од око 4,0% у Q4 2018. и 3,8% за целу 2018. годину. Допринос стопи раста БДП-а у 2018. износиће око 1,9 п.п. Прогнозиран допринос БДВ-а укупних услуга стопи раста БДП-а у првом кварталу 2019. године, износио би такође око 2,0 п.п.

Дакле, на основу модела водећих индикатора, очекивања су да ће и у наредна два квартала (Q4 2018. и Q1 2019. године), БДВ трговине и БДВ укупних услуга наставити са растућим трендовима из претходног периода.

Водећи индикатори

Графикон 3. Циклуси БДВ-а трговине на велико и мало и БДВ-а укупних услуга, стандардизовани подаци (Q3 2008 – Q1 2019)

Табела 1. Годишње прогнозе БДВ-а за 2018. годину - прогнозирани доприноси изабраних сектора годишњој стопи раста БДП-а и поређење актуелне и првобитне прогнозе, процентни поени¹

2018	Пољопривреда, шумарство и рибарство	Индустрија	Грађевинарство	Услуге
Прогноза на основу података за прва три квартала (актуелна)	0,9	0,6	0,5	1,9
Прогноза на основу података за прва два квартала	0,9	0,7	0,7	1,2
Прогноза на основу података за први квартал (првобитна)	0,8	0,8	0,4	1,2
Апсолутна разлика актуелне у односу на првобитну прогнозу	0,1	-0,2	0,1	0,7

¹ Изведено на основу описаних система композитних водећих индикатора РЗС-а. Првобитно објављене прогнозе даваће се у Трендовима након првог квартала сваке године и биће есенцијална основа за праћење пројекција током целе године, тј. прогноза које ће се објављивати након реализације стања осталих квартала, а које ће се поредити са првобитном у циљу мерења веродостојности првобитних прогноза. Прогноза за пољопривреду изведена је преко модела пољопривредне производње АГРИПАС обухватом раније описаних сценарија процењених и реализованих инпута модела. Ревизијом методологија обрачуна националних рачуна извршене су значајне корекције и у вредностима БДВ-а укупних услуга, које су захтевале и значајну ревизију прогнозе БДВ-а укупних услуга за 2018. То је имало за последицу велику разлику у прогнозираним вредностима након трећег квартала и првобитне прогнозе БДВ-а укупних услуга.

Шта су водећи индикатори?

Концепт водећих композитних индикатора представља аналитичко средство у предвиђању коњукурних кретања привредне активности. Обухвата детекцију обртних цикличних тачака, минимума и максимума, да би резултирао антиципацијом фазе привредног циклуса домаће привреде у будућем периоду. Сваки од развијених композитних индикатора РЗС-а по секторима састоји се од великог броја пондерисаних индикатора сваког сектора засебно. У детекцији варијабли које су ушле у приказане композитне индикаторе анализирани су све макроекономске области и анкете о очекивањима привредних субјеката у привреди Србије, која се спроводи по методологији Евростата. Развијени систем композитних водећих индикатора РЗС-а предњачи циклусима привредне активности, у просеку, за око шест месеци и, у комбинацији са економетријским моделима, омогућава квантитативну евалуацију динамике годишње стопе раста привредне активности у кратком року, на кварталном и годишњем нивоу.

1. Бруто домаћи производ

1.1. Кретање БДП-а

У прва три квартала 2018. године остварен је раст БДП-а од 4,5% у односу на исти период претходне године. Позитивни ефекти инвестиционог циклуса из претходног периода огледају се у снажној економској активности у грађевинарству. Поред тога, раст у већини услужних сектора, као и изузетно високи приноси у пољопривреди, највише су допринели овако високој стопи раста БДП-а.

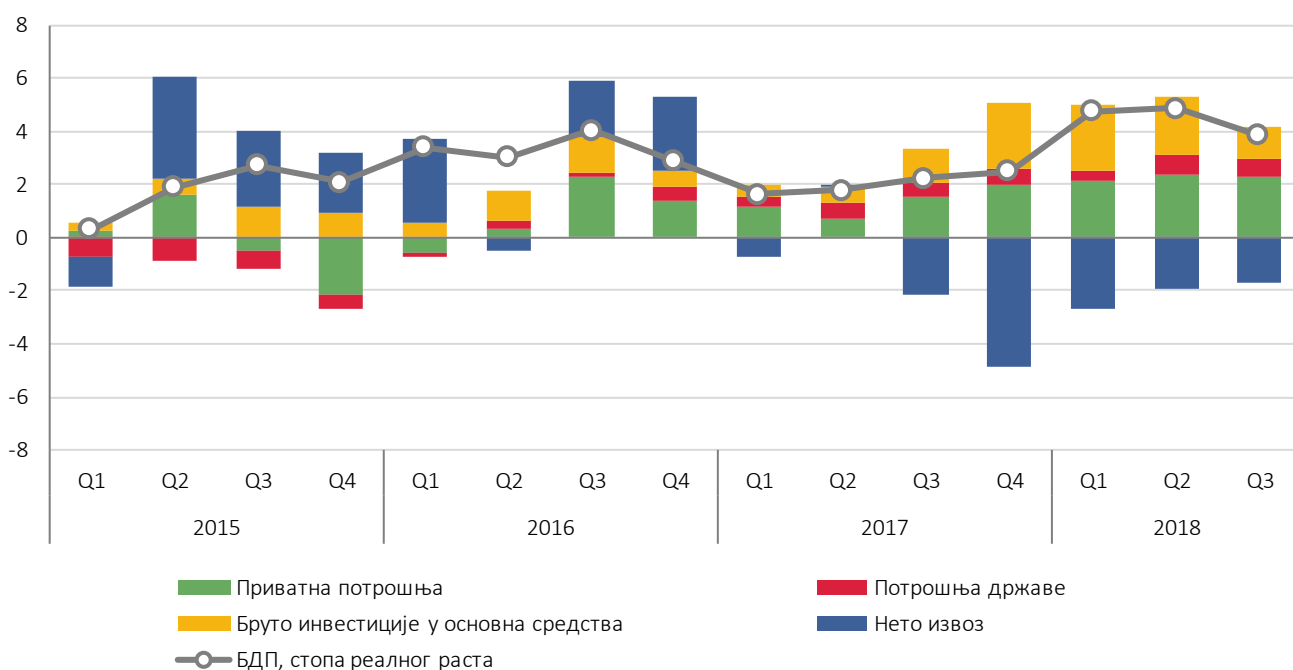
Структура оствареног раста БДП-а, посматрано по **агрегатима употребе**, у последња три квартала посматраног периода повољнија је него у претходном периоду. Након спорог раста од само 3,4% у првој половини 2017. године, инвестиције су нагло убрзале раст у другој половини године. Ово убрзање настављено је и у сва три квартала 2018, када инвестиције достижу раст од 16,5%, 12,3%, односно 7,0% респективно (Табела 1.1).

Табела 1.1. БДП – агрегати употребе, међугодишње стопе реалног раста, 2016 – Q3 2018. (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

	2016	2017				2018		
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
БДП	3,3	1,6	1,8	2,2	2,5	4,8	4,9	3,8
Приватна потрошња	1,3	1,7	1,0	2,1	2,9	3,1	3,3	3,3
Државна потрошња	1,2	2,3	3,6	3,5	3,7	2,1	4,8	4,0
Бруто инвестиције у основна средства	5,4	3,1	3,8	7,5	13,6	16,5	12,3	7,0
Извоз	11,9	7,8	9,3	9,9	5,7	9,3	6,7	9,1
Увоз	6,7	8,4	8,2	13,4	14,4	13,1	9,4	11,2

За разлику од инвестиција које имају позитивне трендове крајем 2017, нето извоз на крају 2017. године бележи осетније успоравање раста, због раста увоза (Табела 1.1). Нешто боља ситуација је у сва три квартала 2018, када негативан допринос нето извоза пада и износи -2,7 п.п. у Q1, -1,9 п.п. у Q2 и -1,7 п.п. у Q3 2018. године.

Графикон 1.1. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – агрегати употребе

1. Бруто домаћи производ

Посматрано са **производне стране**, највећи позитиван допринос кварталном расту БДП-а у Q3 (1,4 п.п.) потекао је од веће активности у услужним секторима (осим трговине), који су, збирно посматрано, порасли за 3,5%. Такође, сектор пољопривреде, са растом од 15,9%, допринео је стопи раста БДП-а са 1,1 п.п. (Табела 1.2).

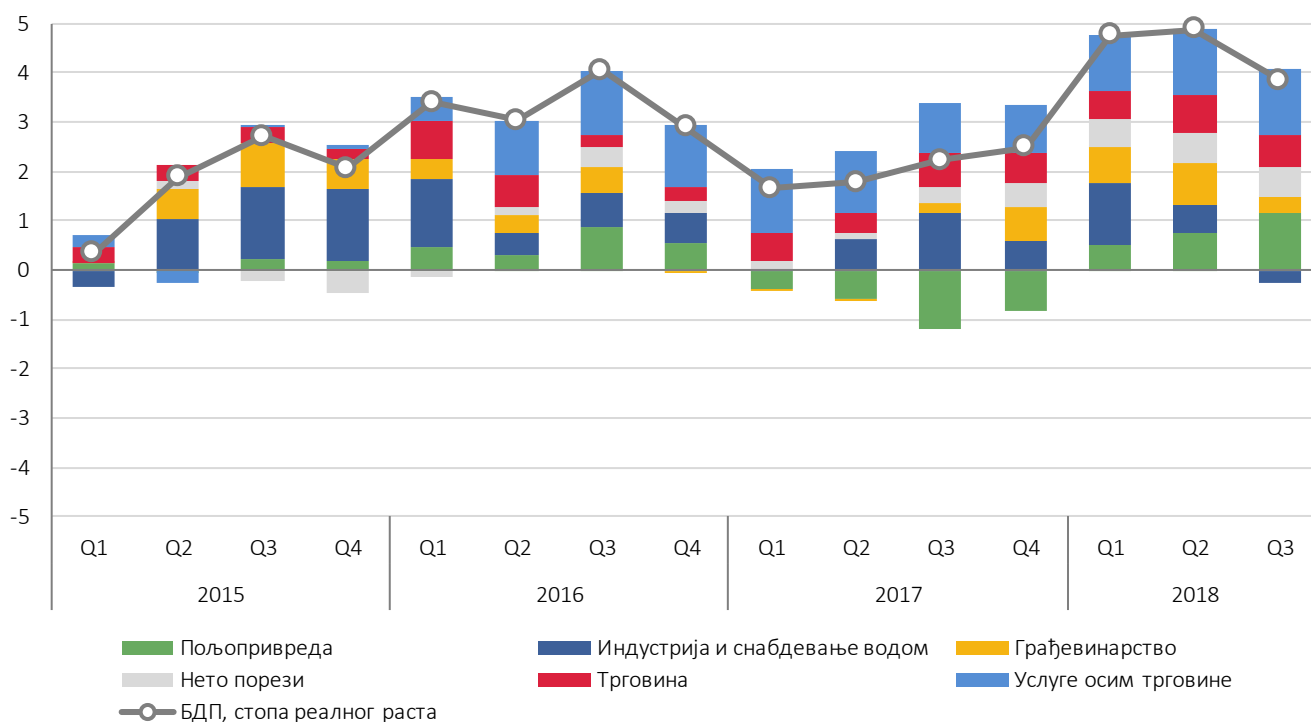
Табела 1.2. БДП – производна страна, међугодишње стопе реалног раста, 2016 – Q3 2018. (%)

	2016	2017				2018		
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
БДП	3,3	1,6	1,8	2,2	2,5	4,8	4,9	3,8
Пољопривреда	8,3	-7,7	-10,6	-13,7	-11,4	10,6	14,8	15,9
Индустрија и снабдевање водом	3,5	0,1	2,9	5,6	2,8	5,5	2,4	-1,2
Грађевинарство	7,9	-0,5	-0,4	4,2	16,0	27,1	22,5	7,0
Трговина	4,4	5,2	3,7	6,4	5,4	5,1	6,6	5,7
Услуге осим трговине	2,7	3,2	3,1	2,6	2,4	2,7	3,4	3,5
Нето порези	1,0	1,2	0,6	1,9	3,0	3,4	3,6	3,5

Позитиван допринос расту БДП-а у Q3 2018. наставили су да пружају грађевинарство и трговина.

Сва три квартала 2018. године бележе снажан раст грађевинарства, што представља наставак повољних кретања из друге половине 2017, чему је у великој мери допринео и наставак интензивне реализације инфраструктурних пројеката. Наиме, на међугодишњем нивоу, грађевинарство је убрзало раст на 27,1% у првом кварталу, 22,5% у другом кварталу и 7,0% у трећем кварталу 2018. године, и позитивно допринело расту БДП-а са 0,3 п.п. у Q3 2018.

Графикон 1.2. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – производна страна

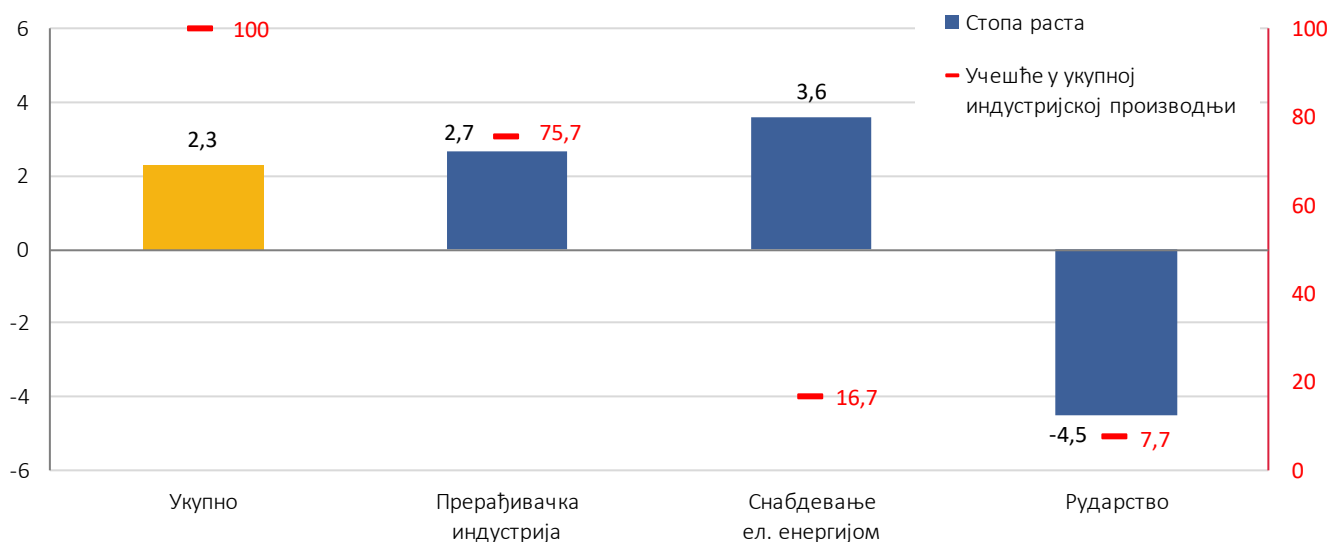
2. Индустриска производња

2.1. Укупна индустриска производња

Укупна индустриска производња у Србији у прва три квартала 2018. била је већа за 2,3% у односу на исти период 2017. године. Кумулативни раст у периоду јануар–септембар забележен је у два сектора – Прерађивачка индустрија (2,7%) и Снабдевање ел. енергијом, гасом, паром и климатизација (3,6%), док је у Рударству евидентиран кумулативни пад од 4,5%.

Графикон 2.1. Кумулативно кретање укупне индустрије и њених сектора (%)

(прва три квартала у односу на исти период претходне године)

Графикон 2.2. Стопе раста индустријске производње, по намени (%)

(прва три квартала у односу на исти период претходне године)

Прерађивачка индустрија је, са растом од 2,7%, највише допринела укупном порасту индустријске производње – 2 п.п.

Сектор Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација допринео је порасту укупне индустрије са 0,6 п.п, а Рударство са -0,4 п.п.

У четвртном кварталу очекује се благо успоравање раста, тј. нешто нижи прирасти, због чега ће, према прогнозама, просечан раст укупне индустријске производње у целој 2018. години бити око 2%, а раст прерађивачке индустрије око 3%.

2. Индустриска производња

Табела 2.1. Индустриска производња, квартални раст (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

	2016				2017				2018			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1+Q2+Q3+Q4 ¹⁾
Индустриска производња – укупно	108,0	103,6	104,9	104,6	101,1	103,1	107,0	104,2	105,9	102,5	98,7	2,0
Прерађивачка индустрија	106,1	106,5	105,0	106,5	106,0	105,0	108,7	105,7	105,0	102,3	101,1	3,0
Снабдевање ел. енергијом	112,2	92,8	106,6	99,2	85,8	93,8	100,5	97,3	110,9	105,7	93,1	...
Рударство	113,6	99,2	102,9	98,4	94,2	105,4	105,1	104,3	103,0	97,9	87,0	...

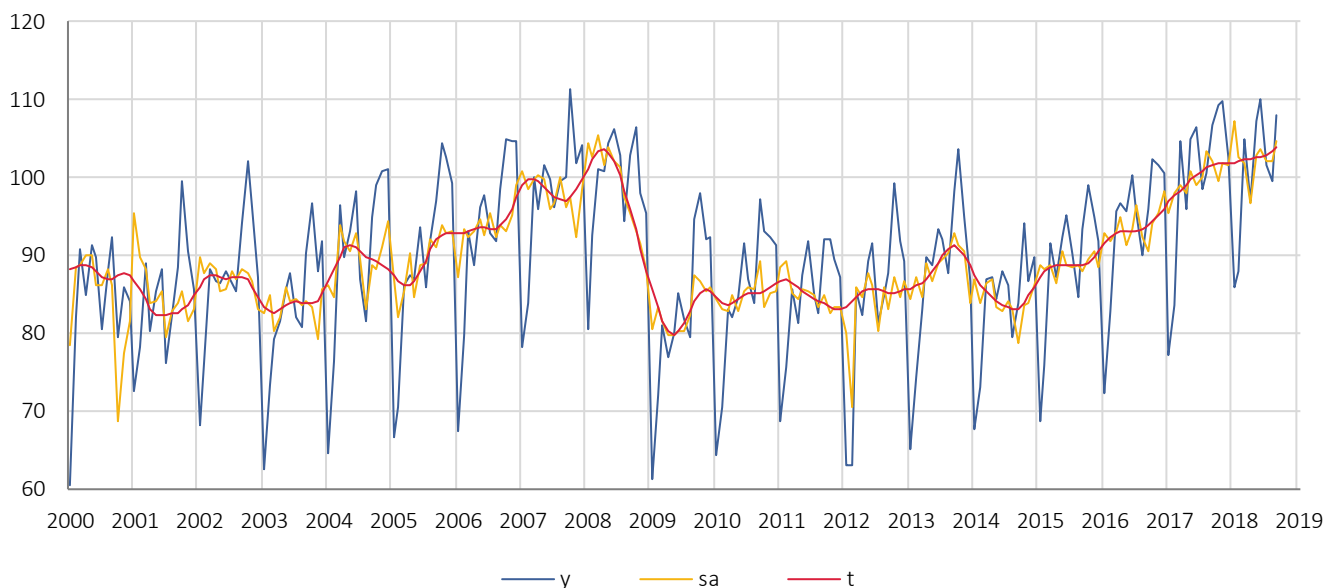
¹⁾ Прогноза

2.2. Прерађивачка индустрија (Ц)

(учешће од 75,7% у укупном Индексу индустријске производње)

Графикон 2.3. Компоненте временске серије Прерађивачке индустрије, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017 = 100)

И поред уобичајених сезонских флукуација карактеристичних за овај сектор, од трећег квартала 2014. године, кретање серије Прерађивачке индустрије показује стабилан растући тренд. Овај тренд ће се наставити, али, највероватније, уз све мање стопе прираста (графикон 2.3).

2. Индустијска производња

У прва три квартала 2018. године, посматрано по областима, прерађивачка индустрија је била већа у 18 од 24 области (при кумулативном поређењу). Пад је забележен у пет области, од којих три немају значајно учешће у формирању укупног индекса индустријске производње (то су Производња рачунара, са учешћем од 0,8%, Производња дувана, са учешћем од 1,9% и Производња текстила, са учешћем од 0,7%). Међутим, две области које имају висок пондер (заједно учествују са 7,2%) у укупној индустрији и које имају кумулативни пад у првих девет месеци су: Производња основних фармацеутских производа и препарата (пад од 4,2%) и Производња електричне опреме (пад од 5,7%).

Шеста област у којој није забележен ни раст, али ни пад, већ производња идентична прошлостишњој (индекс = 100,0) је Прехрамбена индустрија.

Графикон 2.4. Прерађивачка индустрија по областима, кумулативне стопе раста (%)

(Q1+Q2+Q3 2018. у односу на исти период претходне године, области су поређане према опадајућем учешћу у укупној индустријској производњи)

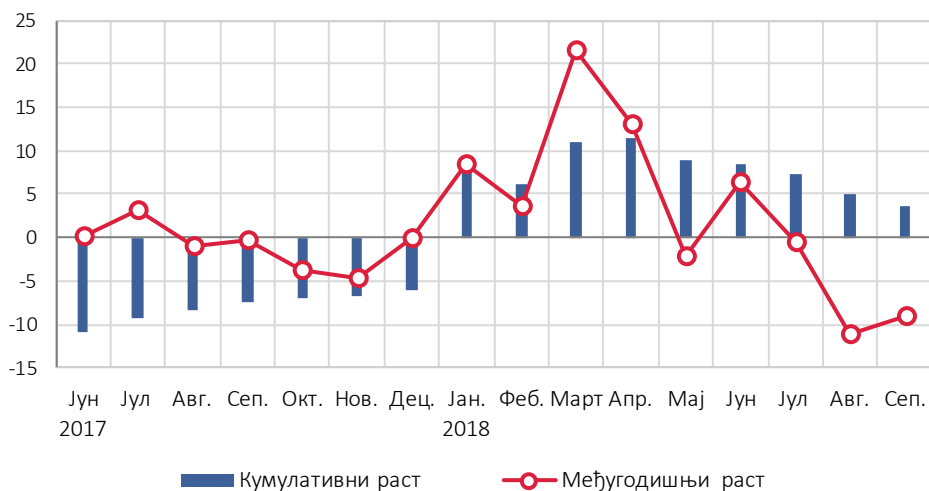

2. Индустриска производња

2.3. Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (Д) (учешће од 16,7% у укупном Индексу индустриске производње)

Графикон 2.5. Кумулативне и међугодишње стопе раста у енергетском сектору (%)

(кумулативне – јануар–септембар 2018, у односу на исти период 2017. године;
међугодишње – септембар 2018, у односу на септембар 2017. године)

Енергетски сектор је у периоду јануар–септембар 2018. остварио кумулативни пораст од 3,6%.

После раста у првом (10,9%) и другом кварталу (5,7%), у трећем кварталу 2018. забележен је пад од 6,9% (јул – 0,4%, август – 11% и септембар – 8,9%).

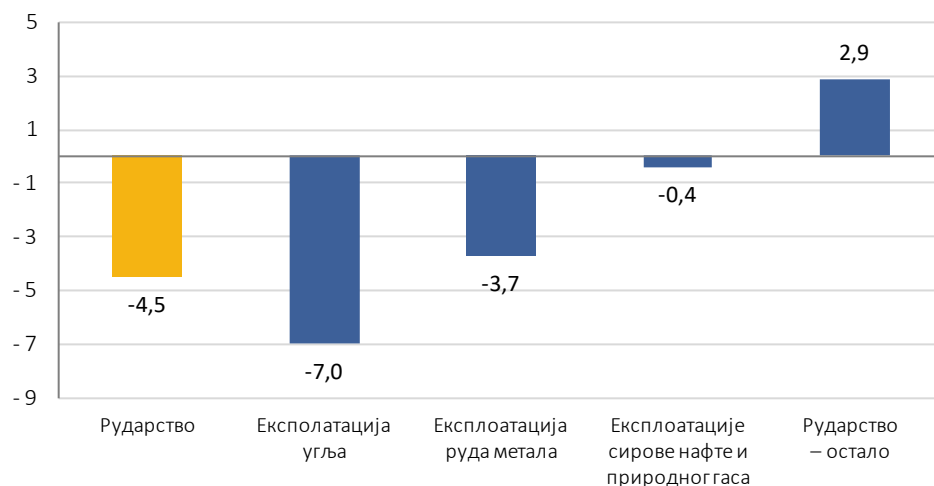
Пад у трећем кварталу је, у највећој мери, резултат смањене производње у термоелектранама и у мањој мери у хидроелектранама.

2.4. Рударство (Б)

(учешће од 7,7% у укупном Индексу индустриске производње)

Графикон 2.6. Кумулативне стопе раста у сектору рударства (%)

(Q1+Q2+Q3 2018. у односу на исти период претходне године)

Производња сектора Рударство бележи у периоду јануар–септембар 2018. кумулативни пад од 4,5%.

У трећем кварталу 2018. настављен је тренд негативног раста Рударства, започет у Q2, када је забележен пад од 2,1%. Конкретно, у сва три месеца трећег квартала евидентиран је међугодишњи пад: у јулу 8,3%, у августу 20,2% и у септембру 10%.

i Како тумачити временску серију?

Сезонски ефекти могу унети дисторзије у кретање серије, маскирајући на тај начин њену „праву“ природу и важне карактеристике неопходне за детаљну анализу појаве. Приликом одабира индикатора који ће се користити у анализама (оригинални, десезонирани или тренд), треба обратити пажњу на природу посматране серије и сврху анализе која се врши. Три одвојене компоненте (добијене дезагрегацијом серије), заједно са оригиналном серијом, описују различите аспекте једне појаве и користе се за различите аналитичке сврхе – у зависности од интереса истраживача. Десезониране вредности користе се за поређење узастопних периода и процењивање потенцијалне вредности неке серије када ефекти календара и сезоне не би постојали, као што је случај код индустриске производње.

3.1. Грађевинска активност

Након краћег застоја грађевинске активности у првој половини 2017. године, индекси вредности изведених радова на територији Републике Србије у другој половини 2017. године и у прва три квартала 2018. године бележе раст. Стагнирање грађевинске активности у првој половини 2017. било је у највећој мери последица пада вредности радова који су извођени на грађевинама саобраћајне инфраструктуре (путевима и железницама).

У првих девет месеци 2018. године, грађевинска активност на територији Републике Србије порасла је за 18,4%, у сталним ценама, у односу на исти период претходне године.

У Q1 остварен је раст од 29,5%, у Q2 раст од 25,2% а у Q3 раст од 7,0% у односу на исти период претходне године.

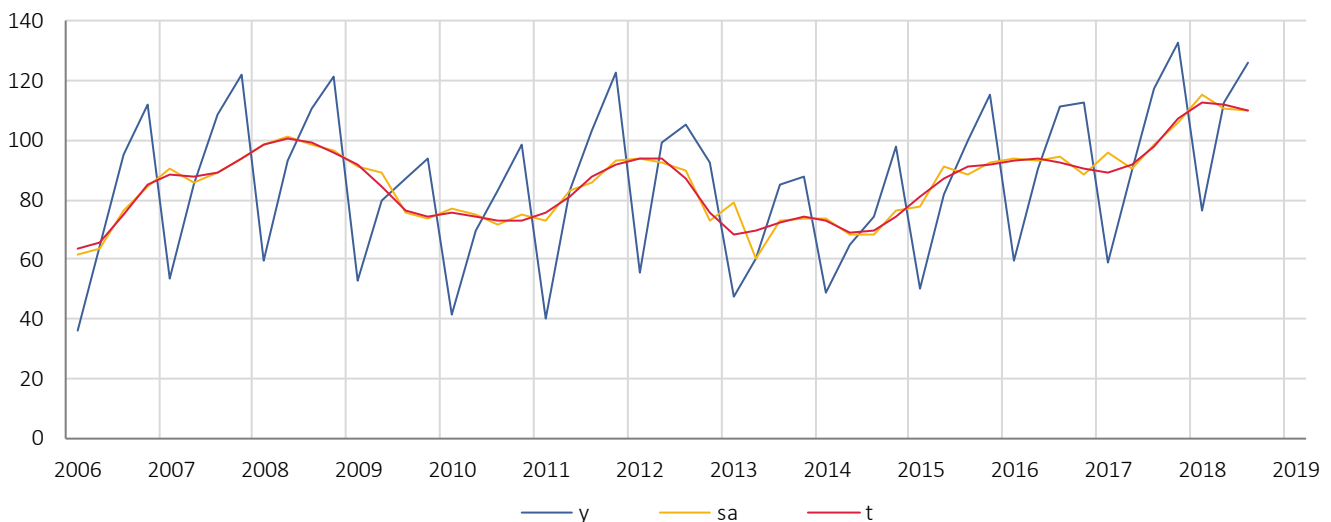
3.1.1. Кретање у првих девет месеци

У прва три квартала 2018. године, грађевинска активност на територији Републике Србије порасла је за 18,4%, у сталним ценама, у односу на исти период претходне године.

Посматрано према врсти грађевина, вредност изведених радова на зградама повећана је за 12,8%, док је повећање на осталим грађевинама износило 21,3%.

Графикон 3.1. Компоненте временске серије Индекса вредности изведених грађевинских радова на територији Републике Србије, сталне цене, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017 = 100)

Регионални индикатори показују да је у Београдском региону вредност изведених радова у сталном порасту – и у целој 2017, и у прва три квартала 2018. године.

Региони Војводине и Јужне и Источне Србије у прва два квартала 2017. године бележе пад грађевинске активности у односу на исти период претходне године, али од трећег квартала 2017. вредност изведених радова расте. Такође, у овим регионима се, у сва три квартала 2018. године, запажа велико повећање грађевинске активности.

У Региону Шумадије и Западне Србије од првог квартала 2017. године грађевинска активност има опадајући карактер, који је очигледан и у прва три квартала 2018. Пад вредности у овом региону највише је изражен на изградњи објеката саобраћајне инфраструктуре (путевима и железницама) и изградњи нестамбених зграда.

3. Грађевинарство

3.1.2. Кретање у трећем кварталу 2018.

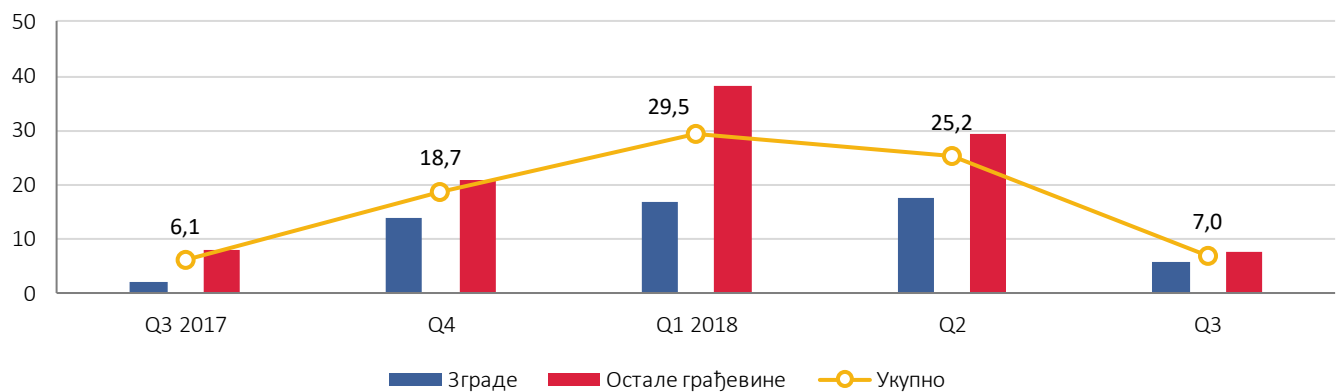
Табела 3.1. Вредност изведених грађевинских радова, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1+Q2+Q3+Q4 ¹⁾
Текуће цене	101,3	102,2	108,9	121,1	129,8	126,6	112,0	112,4
Сталне цене	95,1	96,0	106,1	118,7	129,5	125,2	107,0	109,0

¹⁾ Прогноза

У Q3 2018. грађевинска активност је порасла за 12,0% у текућим ценама, док у сталним ценама тај раст (у односу на Q3 претходне године) износи 7,0%. Посматрано према врсти грађевина, вредност изведених радова на зградама повећана је за 5,8%, а на осталим грађевинама (саобраћајнице, цевоводи, сложене индустријске грађевине и сл.) за 7,5% у сталним ценама.

Графикон 3.2. Вредност изведених грађевинских радова у сталним ценама, квартални раст (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

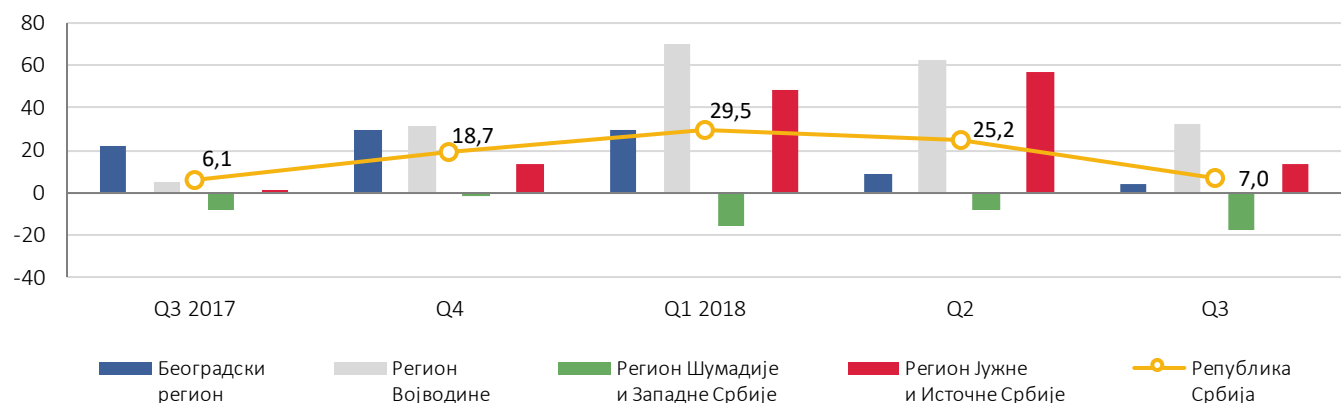
Повећање грађевинске активности у трећем кварталу највише је изражено у Региону Војводине, где је активност повећана за 32,4% у сталним ценама. На повећање вредности највише су утицали изведени радови на модернизацији пруге Београд – Стара Пазова, као и изградња стамбених зграда.

У Региону Јужне и Источне Србије активност је повећана за 13,5%, на шта је у највећој мери утицала изградња саобраћајница, затим изградња водовода и далековода, као и изградња нестамбених зграда.

У Београдском региону грађевинска активност је повећана за 3,7% у сталним ценама. Значајно повећање вредности у Београдском региону забележено је на грађевинама саобраћајне инфраструктуре и на нестамбеним зградама.

Као и у прва два, грађевинска активност је и у трећем кварталу опала само у Региону Шумадије и Западне Србије – за 17,7% у сталним ценама. На пад вредности, и у овом кварталу, утицао је пад активности на грађевинама саобраћајне инфраструктуре.

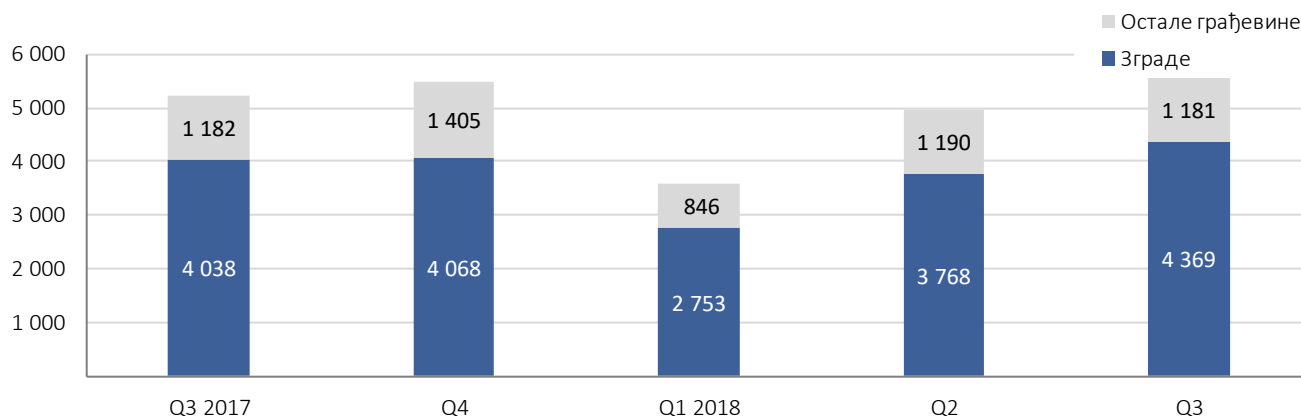
Графикон 3.3. Вредност изведених грађевинских радова по регионима у сталним ценама, квартални раст (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

3. Грађевинарство

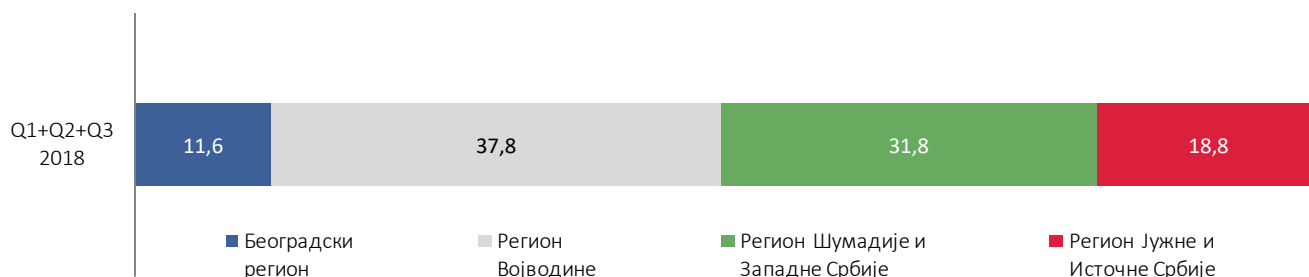
У трећем кварталу 2018. године издато је укупно 5 550 дозвола. Највећи број тих дозвола (4 369), односи се на извођење радова на зградама, док се остатак односи на радове везане за саобраћајну инфраструктуру, цевоводе, сложене индустријске грађевине итд. Од укупног броја издатих дозвола у Q3 2018. 42,7% се односи на новоградњу, док су остале дозволе издате за адаптацију, санацију, реконструкцију и радове одржавања.

Графикон 3.4. Број издатих грађевинских дозвола за зграде и остале грађевине у Q3 2018.

Посматрано по регионима, у трећем кварталу 2018. године највише дозвола издато је у Региону Војводине (2 166), следи Регион Шумадије и Западне Србије (1 744), затим Регион Јужне и Источне Србије (1 042), док је најмањи број издатих дозвола забележен у Београдском региону (598).

Графикон 3.5. Удео издатих дозвола по регионима у прва три квартала 2018. (%)

i Речник термина

Вредност изведених грађевинских радова – најважнији индикатор кретања грађевинске активности у Србији. Представља вредност изведених радова на грађевини коју је извештајна јединица извела са радницима које је непосредно ангажовала за извођење радова.

Вредност изведених радова укључује: вредност рада, вредност уграђеног материјала и готових производа за уградњу, утрошене енергенте и остале трошкове који су везани за извођење радова на грађевини. Вредност изведених радова не укључује: вредност радова подизвођача, трошкове набавке земљишта, пројектовања, надзора и ПДВ-а.

Према Класификацији грађевина, која се примењује од 2004. године, а која је у потпуности усаглашена са класификацијом Евростата (*Classification of Types of Constructions*), све грађевине се могу класификовати на два подручја: зграде и остале грађевине.

Вредност на зградама обухвата вредност изведених радова како на стамбеним, тако и на нестамбеним зградама.

Остале грађевине поред саобраћајне инфраструктуре (путеви, железничке пруге, мостови и сл.) обухватају и изведене радове на цевоводима, сложеним индустријским грађевинама и осталим непоменутиим грађевинама (нпр. грађевине за спорт).

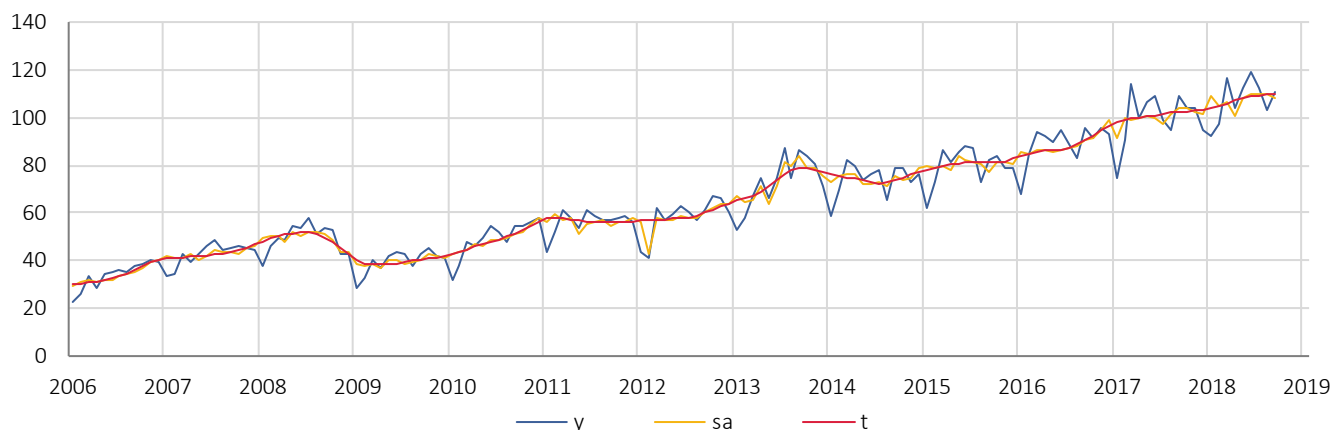
4. Спољна трговина

4.1. Укупна вредност извоза робе¹

Укупна вредност извоза робе у Србији у периоду јануар–септембар 2018. године већа је за 7,7% у односу на исти период 2017. године. Посматрано по компонентама временске серије, благо растући тренд, присутан годинама уназад, има тенденцију да се настави и у наредном кварталу.

Графикон 4.1. Компоненте временске серије извоза, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017 = 100)

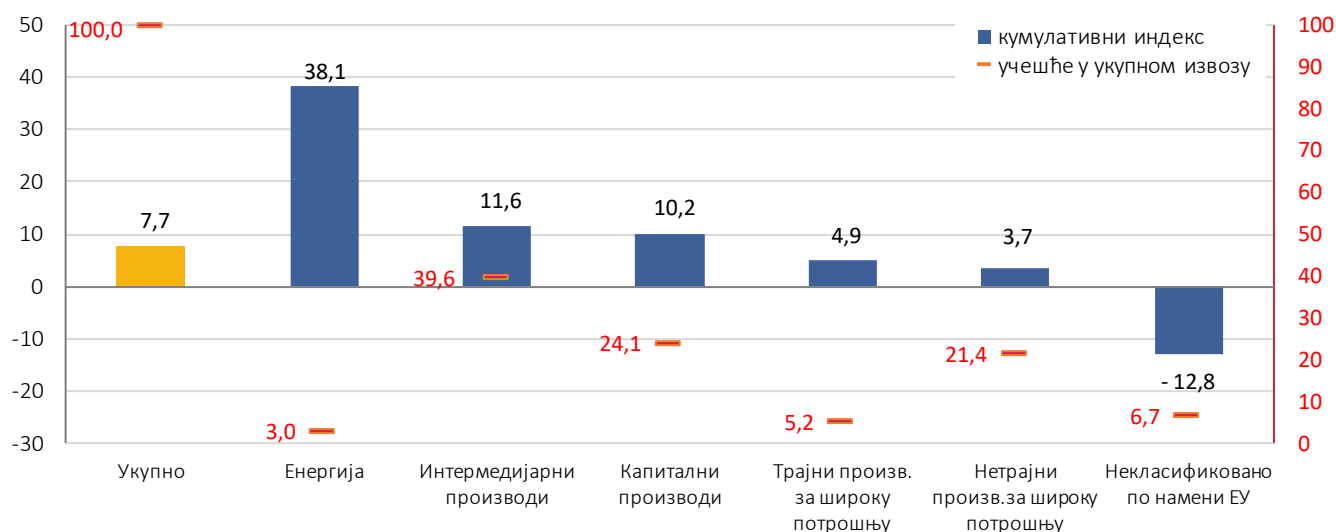
Табела 4.1. Извоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси (%)

(поређење са истим периодом претходне године)

	2016				2017				2018			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1+Q2+Q3+Q4 ¹⁾
Извоз робе – укупно	111,5	108,8	110,2	115,9	113,6	113,7	112,9	108,2	108,9	106,5	107,8	108,5
Прерађивачка индустрија	112,2	110,6	110,3	113,3	113,6	112,7	114,3	113,7	112,4	109,2	107,8	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	93,7	98,8	113,9	153,6	123,4	125,9	90,5	43,4	70,0	77,9	117,5	...
Рударство	121,4	121,9	115,7	126,4	137,1	137,7	137,1	133,5	120,9	89,0	90,3	...

¹⁾ Прогноза

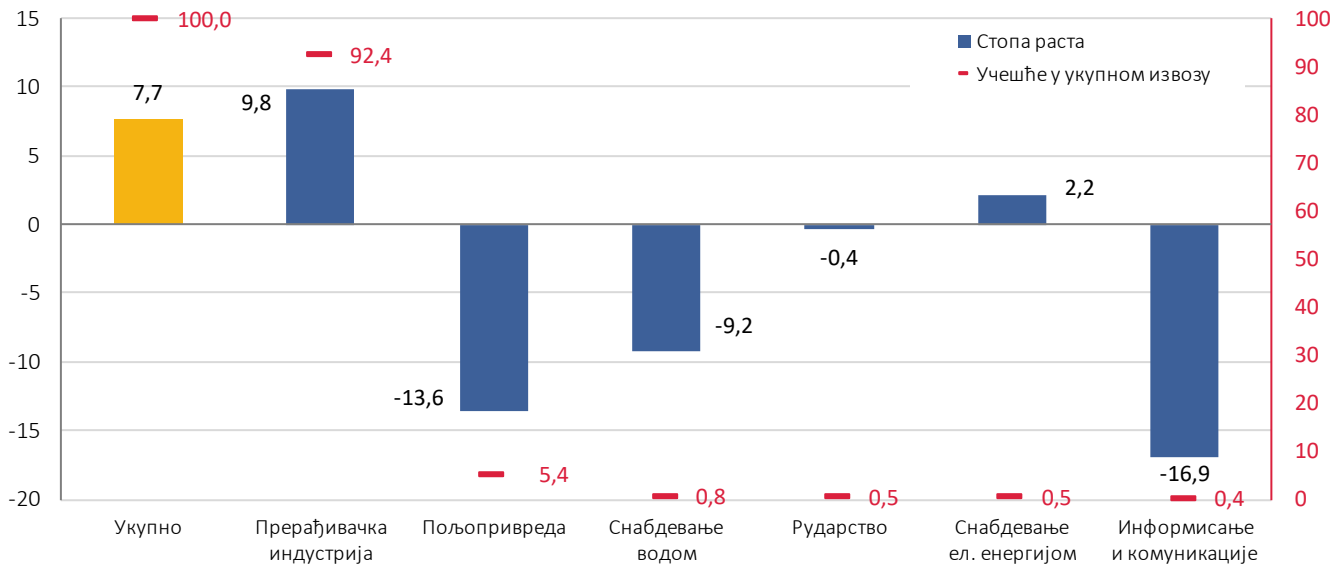
Графикон 4.2. Кумулативне стопе раста извоза по економској намени Европске уније

¹ По текућем курсу, EUR

4. Спољна трговина

Графикон 4.3. Кумулативне стопе раста извоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у извозу (%) (Q1+Q2+Q3 2018. у односу на исти период претходне године)

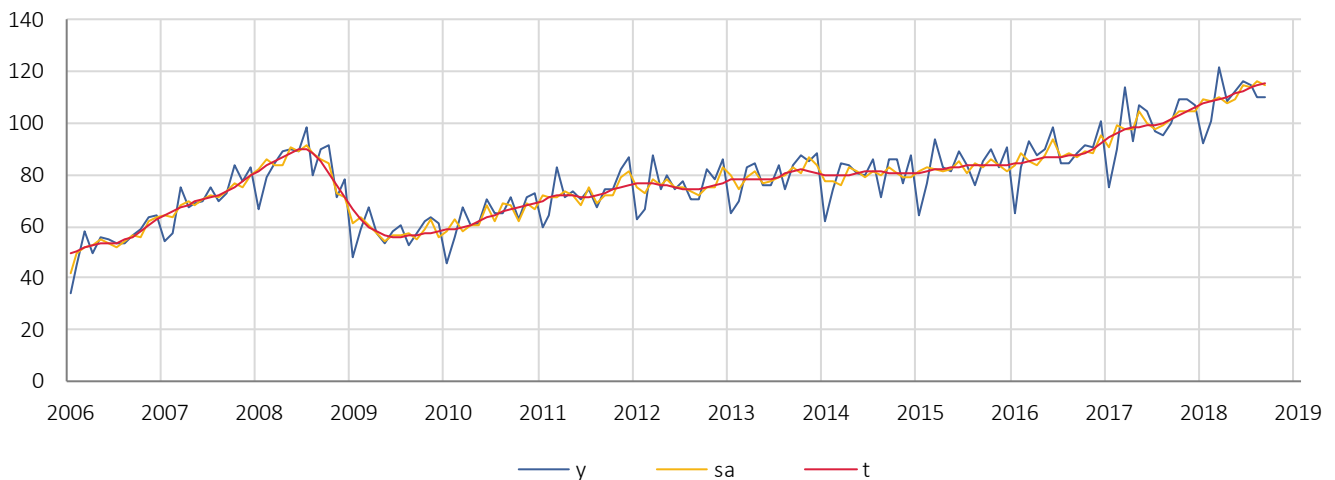
На укупне резултате извоза су највише утицали раст од 9,8% у сектору прерађивачке индустрије², који чини 92,4% укупног извоза, и пад од 14,3% у сектору пољопривредне производње, лова и услужних делатности, који чини 5,3% укупног извоза у периоду јануар–септембар 2018. године.

4.2. Укупна вредност увоза робе³

Укупна вредност увоза робе у Србији у периоду јануар–септембар 2018. године већа је за 12,8% у односу на исти период 2017. године.

Графикон 4.4. Компоненте временске серије увоза, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017 = 100)

² Према класификацији делатности (2010)

³ По текућем курсу, EUR

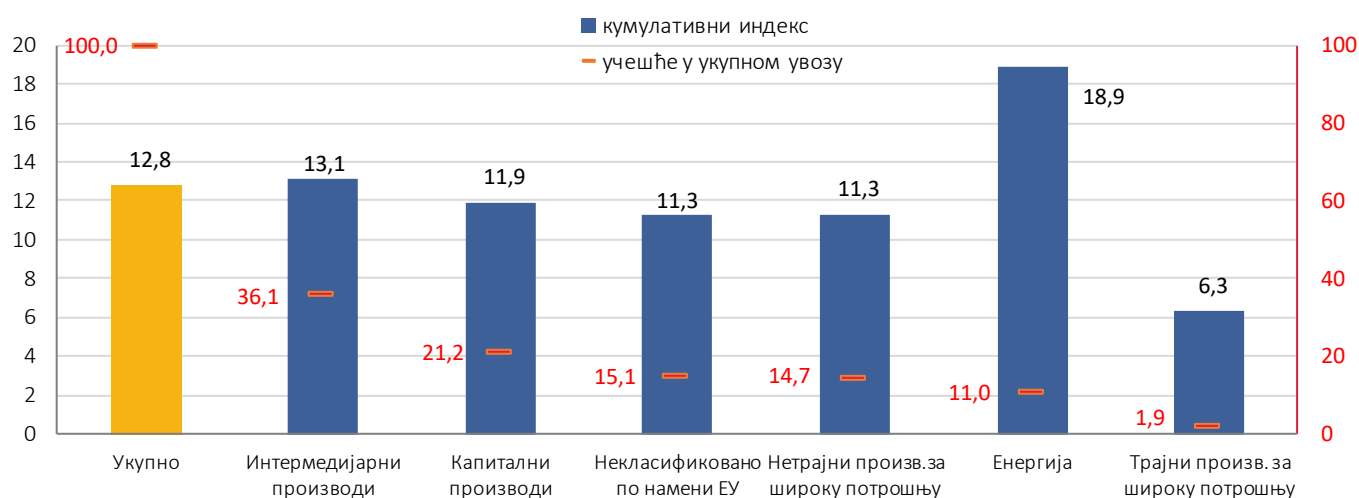
4. Спољна трговина

Табела 4.2. Увоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

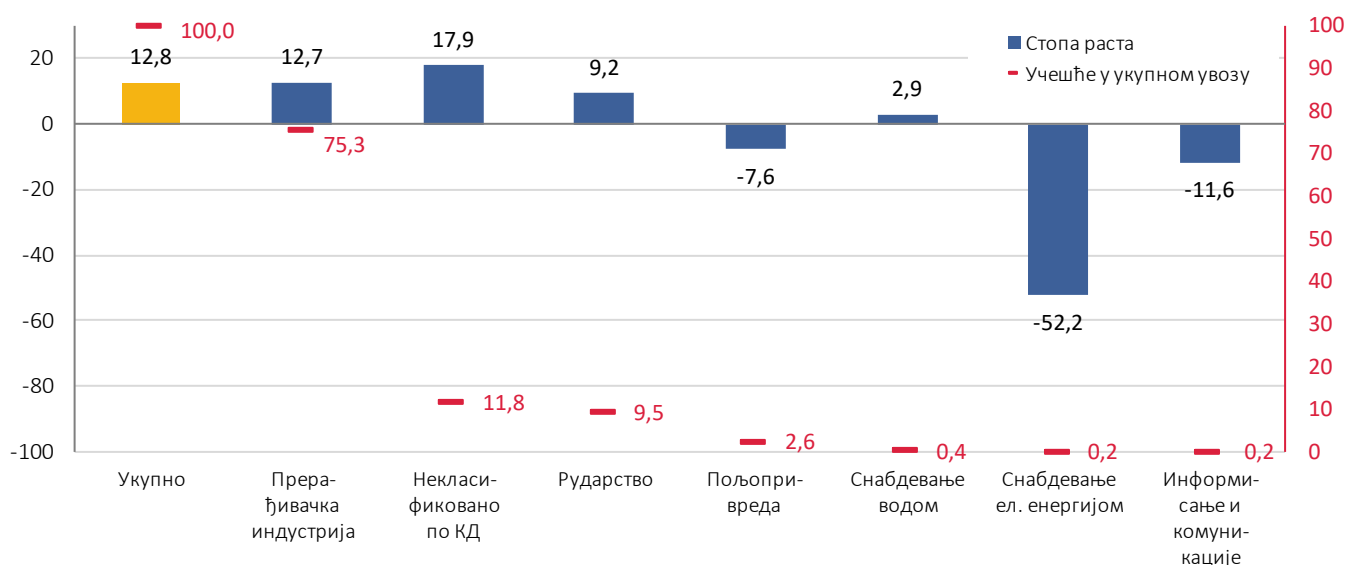
	2016				2017				2018			Q1+Q2+Q3+Q4 ¹⁾
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	
Увоз – укупно	103,0	109,0	104,7	107,3	115,8	110,4	113,6	115,5	112,5	111,0	114,9	113,5
Прерађивачка индустрија	103,1	106,8	104,3	107,1	110,1	108,5	111,2	114,8	118,5	109,8	110,3	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	110,1	104,6	100,9	93,4	108,6	121,4	125,7	126,1	99,7	90,9	85,0	...
Рударство	77,3	97,7	82,9	90,1	154,6	123,0	133,5	127,8	100,9	118,3	141,2	...

¹⁾ Прогноза

Графикон 4.5. Кумулативне стопе раста увоза по економској намени Европске уније

Графикон 4.6. Кумулативне стопе раста увоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у увозу (%)
(Q1 + Q2+Q3 2018. у односу на исти период претходне године)

На резултате увоза највише су утицали раст од 12,7% у сектору прерађивачке индустрије, који чини 75,3% укупног увоза, 17,9% у увозу робе која још увек није класификована, што чини 11,8% укупног увоза, и 19,2% у сектору рударства који чини 9,5% укупног увоза у периоду јануар–септембар 2018. године.

4.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Најважнији спољнотрговински партнери у периоду јануар–септембар 2018. године биле су земље са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини. Земље чланице Европске уније чине 63,7% укупне размене, док је СЕФТА на другом месту. Појединачно гледано, главни спољнотрговински партнери приказани су у табели 4.3.

Табела 4.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Извоз	мил. EUR	Увоз	мил. EUR
Италија	1 539,9	Немачка	2 166,1
Немачка	1 473,7	Италија	1 520,8
Босна и Херцеговина	971,2	Кина	1 321,8
Румунија	702,7	Руска Федерација	1 242,1
Руска Федерација	658,6	Мађарска	782,1

4.4. Прерађивачка индустрија (Ц)

(учешће од 92,4% у укупном извозу и 75,3% у укупном увозу)

Графикон 4.7. Извоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%)

(Q1+Q2+Q3 2018. у односу на исти период претходне године, према опадајућем учешћу у укупном извозу)

4. Спољна трговина

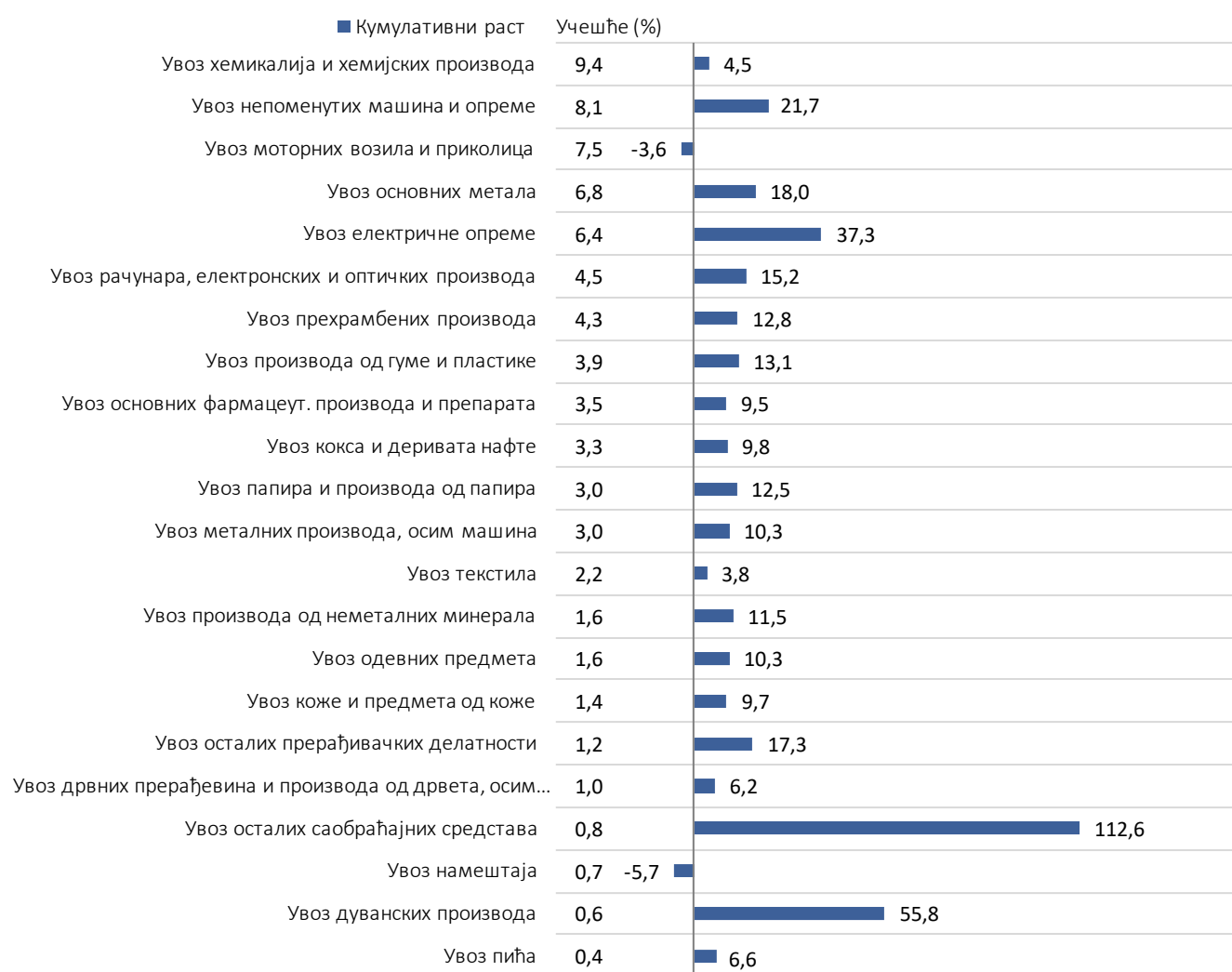
Извоз прерађивачке индустрије је у прва три квартала остварио раст од 9,8% и био је већи у свим областима осим извоза прехранбених производа и извоза основних фармацеутских производа и препарата, код којих је дошло до незнатних падова (0,5% и 0,6% редом).

Извоз моторних возила и приколица, бележи кумулативни раст од 7,9%, у односу на период јануар–септембар 2017. Ово је област са појединачно највећом вредношћу извоза (1,6 милијарди евра) и највећим учешћем у укупном извозу, од 13,1%. Осим ове области, веома добри резултати су забележени у извозу основних метала (раст од 20,5%), производа од гуме и пластике (раст од 13,8%), електричне опреме (раст од 3,1%) и хемикалија и хемијских производа (раст од 13,9%).

Извоз прехранбених производа бележи слабе резултате готово свакога месеца од почетка године. Регистрован је кумулативни пад од 0,5%, као и пад учешћа у укупном извозу на 9,5% (са 10,4% колико је износио у истом периоду 2017. године). Вредност оствареног извоза је око 1,1 милијарди евра. Лоши резултати су последица смањеног извоза уља и масти, млинских производа и шећера (падови су 12,4%, 7,6% и 59% редом).

Графикон 4.8. Увоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%)

(Q1+Q2+Q3 2018. у односу на исти период претходне године, према опадајућем учешћу у укупном увозу)

Увоз прерађивачке индустрије у првих девет месеци остварио је раст од 12,7%. На овај резултат је највише утицао раст увоза хемикалија и хемијских производа (4,5%), непоменутих машина и опреме (21,7%), основних метала (18%) и електричне опреме (37,3%). С друге стране, увоз моторних возила и приколица је остварио пад од 3,6% и смањење учешћа у укупном увозу – са 8,8% у истом периоду претходне године – на 7,5%.

4.5. Пољопривреда, шумарство и рибарство (А)

(учешће од 5,4% у укупном извозу и 2,6% у укупном увозу)

Пољопривредна производња је остварила велики подбачај у 2017. години, што се одразило и на резултате извоза у 2018. Извоз у овом сектору остварио је пад вредности од 13,6%, као и пад учешћа са 6,8% на 5,4% у односу на период јануар–септембар 2017. године. Најзначајнија област овог сектора, Пољопривредна производња, лов и услужне делатности, која учествује са 97,5% у извозу целог сектора, бележи пад од 14%. Највећи пад извоза, у односу на првих девет месеци 2017. године, регистрован је код извоза жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица (кумулативни пад од 11,3%) и извоза јабучастог и коштичавог воћа (кумулативни пад од 27,6%), двеју група КД које заједно чине 76,2% укупног извоза читавог сектора.

С друге стране, у увозу је остварен пад од 7,6%. Регистрован је велики раст увоза жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица од 8% и агрума од 13%, али и пад увоза дувана од 33,5% и биљака за припремање напитака од 20,4%. Како ове групе КД чине чак 44% укупног увоза читавог сектора, може се рећи да је структура увоза у овом сектору значајно промењена у односу на исти период претходне године.

4.6. Рударство (Б)

(учешће од 0,5% у укупном извозу и 9,5% у укупном увозу)

Сектор Рударство бележи пад извоза од 0,4% у односу на период јануар–септембар 2017. Вредности тренда су у континуираном благом опадању последњих девет месеци.

Увоз овог сектора је остварио раст од 19,2%, који је највећим делом проузрокован растом од 29,7% у увозу сирове нафте и природног гаса.

Речник термина

Роба која није класификована по КД (2010) обухвата робу на складиштењу, робу у слободној зони, као и робу за коју није попуњена царинска тарифа.

5. Унутрашња трговина

5.1. Промет робе у трговини на мало (Област 47 Класификације делатности)

Промет робе у трговини на мало у периоду јануар–септембар 2018, у односу на исти период 2017. године, већи је у текућим ценама за 6,5%, а у сталним ценама за 4,0%.

Табела 5.1. Промет робе у трговини на мало, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2016				2017				2018			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1+Q2+Q3+Q4 ¹⁾
Текуће цене	109,7	105,6	106,8	108,6	108,8	109,8	107,6	106,6	104,7	105,8	108,6	107,0
Сталне цене ²⁾	109,9	107,2	106,9	106,9	104,0	104,8	104,1	103,0	103,3	103,4	104,9	104,5

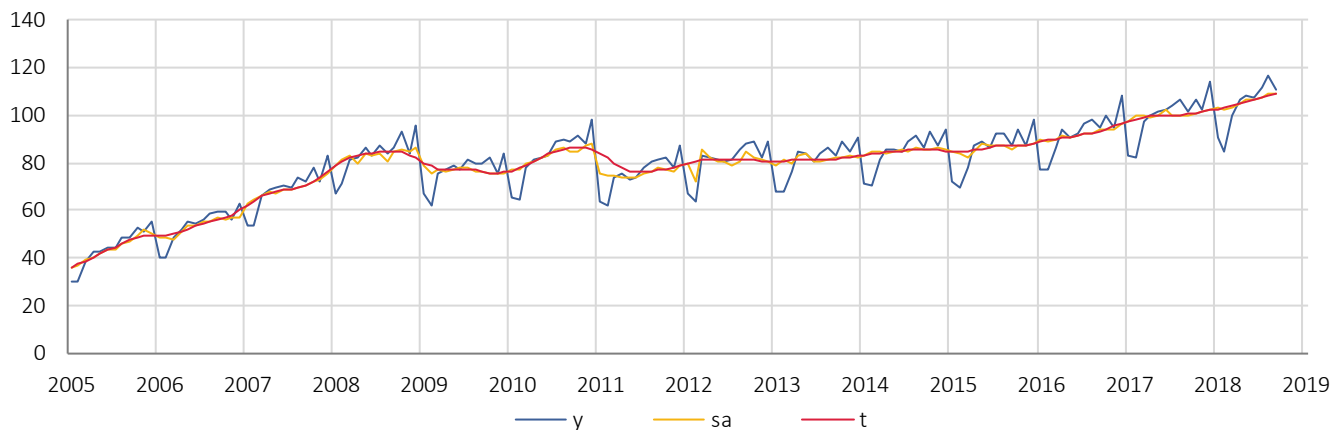
¹⁾ Прогноза

²⁾ Индекси су прерачунати преко месечних индекса у сталним ценама

У односу на просек 2017. године, у првих девет месеци 2018. дошло је до очекиваних сезонских флукуација у трговини на мало, како у текућим тако и у сталним ценама (у првом кварталу долази до сезонског пада, а у другом и трећем до раста). Ипак, дугорочни тренд је стабилан и благо растући, и у току прва три квартала 2018. био је изнад прошлогодишњег просека (у просеку 5,8% у текућим, односно 3,3% у сталним ценама).

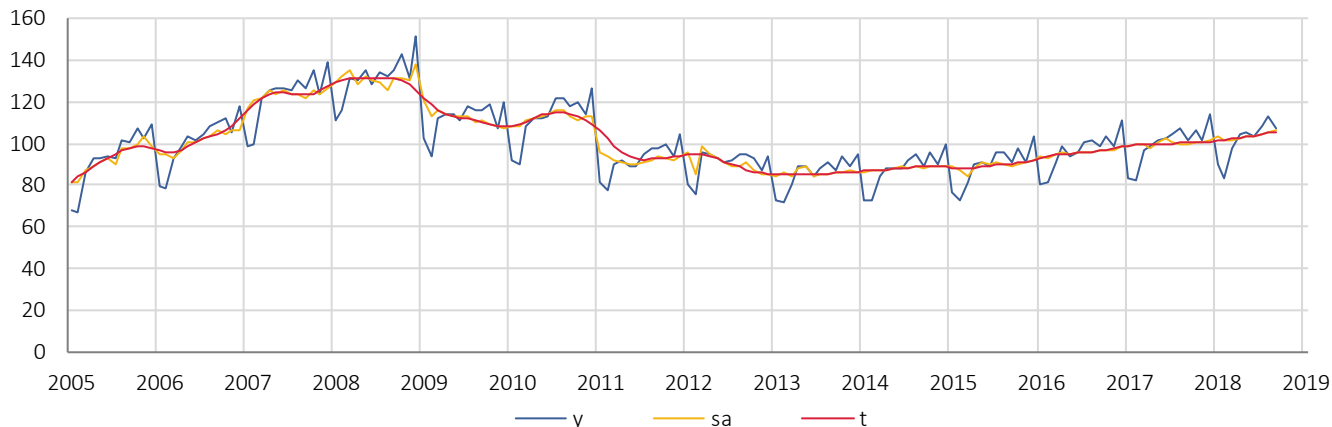
Графикон 5.1. Компоненте временске серије промета робе у трговини на мало у текућим ценама, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2017 = 100)

Графикон 5.2. Компоненте временске серије промета робе у трговини на мало у сталним ценама, индекси

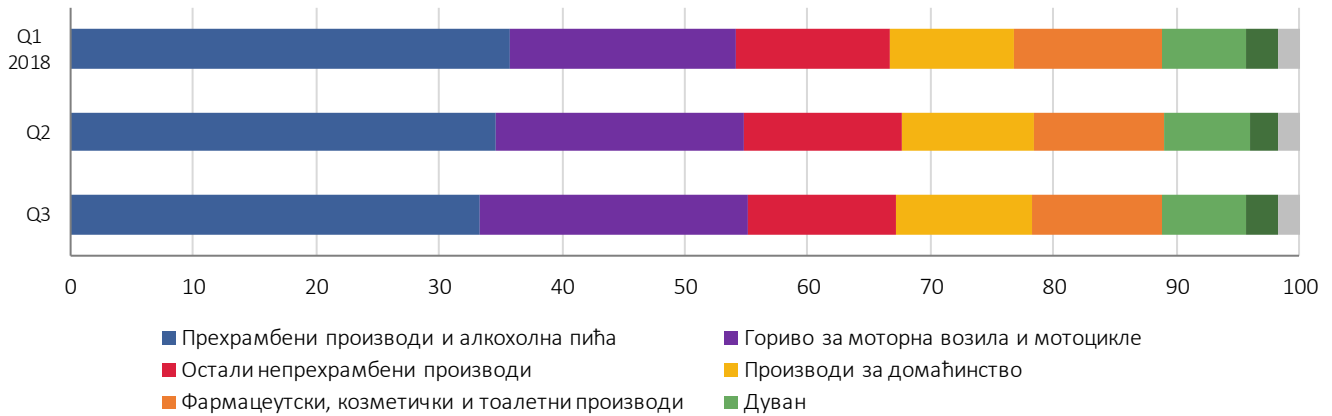
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2017 = 100)

5. Унутрашња трговина

Посматрано по **робним групама**, у трећем кварталу 2018, у односу на други квартал, није дошло до значајних промена у структури промета робе у трговини на мало. Најзаступљенији су били прехранбени производи и алкохолна пића (33,3%), а затим следе гориво за моторна возила и мотоцикле (21,8%) и остали непрехрамбени производи (12,1%).

Графикон 5.3. Структура промета у трговини на мало по робним групама (%)

5.2. Промет робе у трговини на велико (Област 46 Класификације делатности)

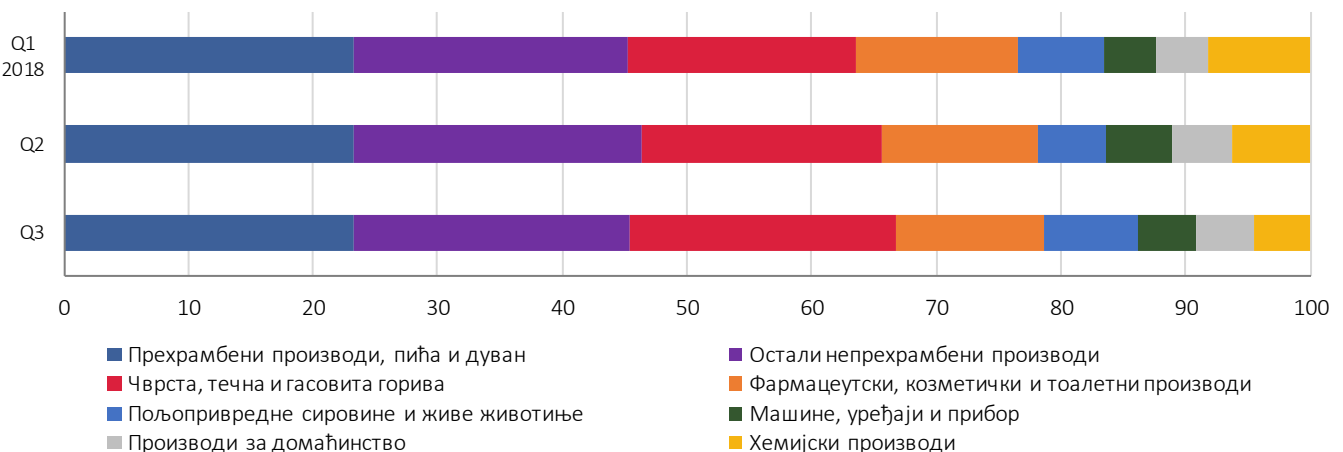
Промет робе у трговини на велико у прва три квартала 2018, у односу на исти период претходне године, бележи раст у текућим ценама од 8,8%.

Табела 5.2. Промет робе у трговини на велико, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2016				2017				2018		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Текуће цене	102,6	100,9	99,0	100,9	109,7	106,1	108,2	107,7	104,3	110,2	111,5

Посматрано по **робним групама**, слично као у претходна два, у промету робе у трговини на велико и у трећем кварталу 2018. били су најзаступљенији прехранбени производи, пића и дуван (23,3%), а затим следе остали непрехрамбени производи (22,1%), и чврста, течна и гасовита горива (21,4%).

Графикон 5.4. Структура промета у трговини на велико по робним групама (%)

5. Унутрашња трговина

5.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила (Област 45 Класификације делатности)

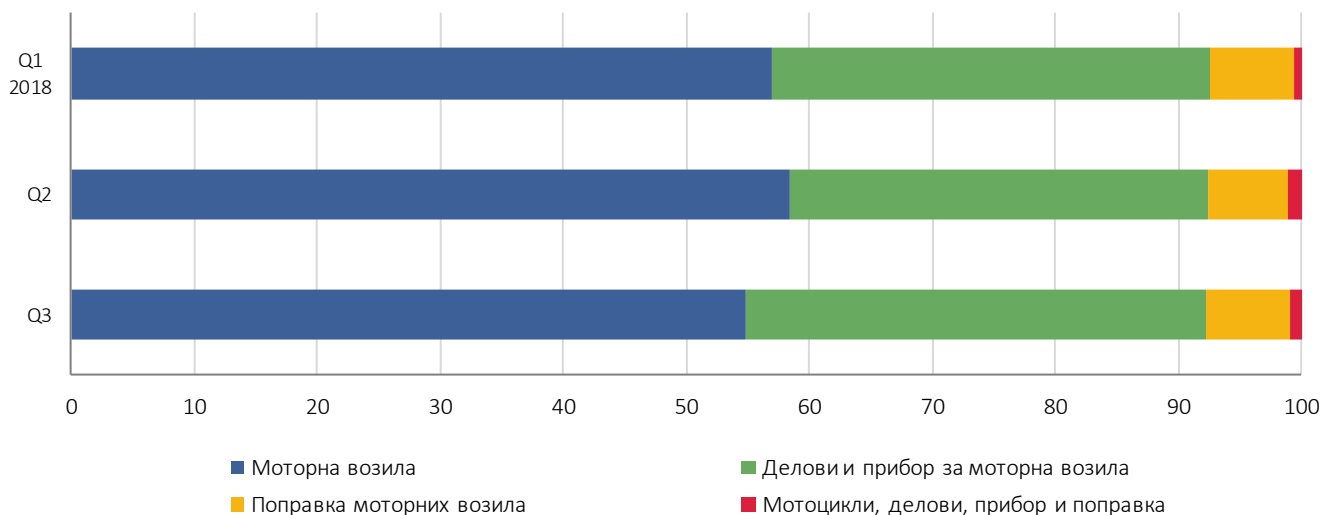
Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила у прва три квартала 2018, у односу на исти период претходне године, бележи раст у текућим ценама од 8,8%.

Табела 5.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2016				2017				2018		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Текуће цене	124,5	129,4	114,4	115,7	121,3	113,2	114,2	109,5	104,1	108,4	113,4

Посматрано по **робним групама**, у промету робе у трговини на велико и мало и поправци моторних возила у трећем кварталу 2018. била су најзаступљенија моторна возила (54,8%), а затим следе делови и прибор за моторна возила (37,4%).

Графикон 5.5. Структура промета у трговини на велико и мало и поправци моторних возила по робним групама (%)

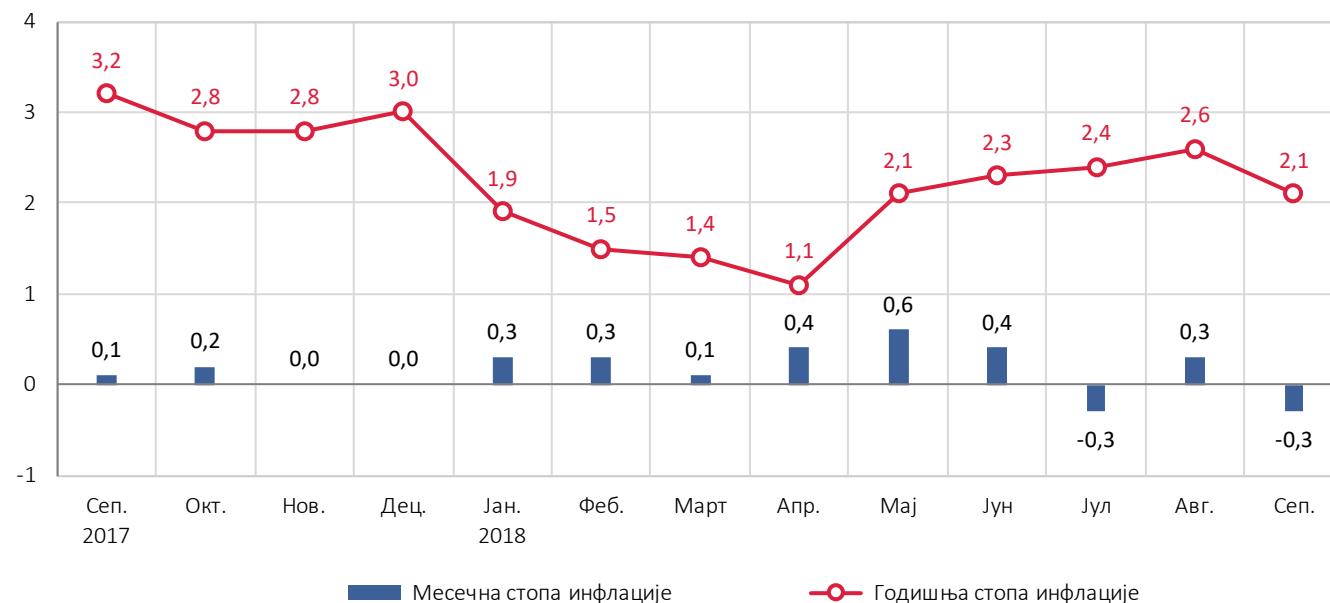
Напомена

Индекси промета робе трговине на мало у сталним ценама добијени су дефлационирањем индекса у текућим ценама одговарајућим индексима потрошачких цена, из којих су искључени: вода (из комуналних система), струја и моторна возила, мотоцикли и делови.

У првих девет месеци 2018, у односу на исти период претходне године, остварен је кумулативни раст потрошачких цена од 1,9%. У септембру текуће године, потрошачке цене су међугодишње повећане за 2,1% (у односу на септембар 2017). Овај резултат је незнатно изнад доње границе таргетиране инфлације Народне банке Србије за 2018. годину, од 3,0%±1,5 п.п.

Према прогнозама РЗС-а, очекује се да ће се у наредном периоду потрошачке цене постепено повећавати, услед очекиваног бржег раста домаће тражње, повољних кретања на тржишту рада и код зарада, и слабљења ефекта базе. Прогнозирани раст цена у прва три квартала 2018. године износи 2,0% међугодишње (табела 6.1).

Графикон 6.1. Стопа инфлације мерена индексима потрошачких цена, септембар 2017 – септембар 2018. (%)

Табела 6.1. Потрошачке цене, квартална стопа инфлације (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

	2016				2017				2018			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1+Q2+Q3+Q4 ¹⁾
Потрошачке цене (ИПЦ)	1,5	0,5	1,0	1,5	3,1	3,7	3,0	2,9	1,6	1,8	2,4	2,0

¹⁾ Прогноза

Посматрано по основним групама потрошње у оквиру индекса потрошачких цена, кумулативни раст од 2,4% у прва три квартала 2018. године највише је био условљен доприносом раста следећих група производа:

6.1. Храна и безалкохолна пића (допринос 0,6 п.п.)

Имајући у виду високо учешће ове групе у укупној структури потрошње (31,7%), јасно је да је раст ИПЦ-а највише опредељен растом њених цена. У оквиру ове групе највећи допринос кумулативном индексу имали су следећи производи: воће (0,1 п.п.), поврће (0,4 п.п.), безалкохолна пића (0,1 п.п.) и хлеб и житарице (0,1 п.п.).

Воће и поврће – На основу анализе сезонске компоненте воћа и поврћа, утврђено је да утицај ове групе на раст укупних потрошачких цена након другог квартала почиње да се смањује – у трећем кварталу је обично чак и негативан, док у четвртм кварталу значајан утицај на раст цена хране, у просеку, има још једино цена поврћа. Овај контрациклични механизам сезонских фактора цена воћа и поврћа, сваке године, може бити под мањим или већим утицајем климатске пољопривредне специфичности, али јасно следи наведену путању.

6. Цене

У текућој, 2018. години, цена воћа је од јануара до маја имала највећи позитиван утицај на укупну цену хране, да би од јуна до октобра њен позитиван утицај константно опадао. Поред осталих фактора, на раст цена воћа и поврћа значајно су утицале елементарне непогоде (град и прекомерне падавине) – нарочито у западним делова земље и у Шумадији током другог и трећег квартала 2018. године – као и раст цене горива, која се одразила на веће трошкове воћарско-виноградарске производње.

Од јуна 2018. највећи утицај на цену хране преузима цена поврћа (до јуна је, у просеку, он био негативан) и тај утицај ће се, као највећи, задржати до краја године. Тако је годишња стопа раста воћа у прва три квартала 2018. у поређењу са истим периодом претходне године износила 4,1%, а поврћа 8,1%, доприносећи свеукупном расту цене хране са 0,4 п.п. од стране поврћа, односно 0,1 п.п. од стране воћа.

Хлеб и житарице – (допринос 0,1 п.п.)

У 2018. години цена хлеба и житарица, у укупној цени групе производа хране и безалкохолних пића, учествује са 15,1% и друга је по величини, одмах иза меса (21,5%) а испред поврћа (14,3%) воћа (6,9%).

Како је већ напоменуто у претходном броју Трендова, након трећег квартала 2018, и поред релативно повољне агрометеоролошке ситуације и очекиваних виших приноса пшенице у Србији, на европском тржишту и Црноморском региону су, у овогодишњој сезони, просечно остварени знатно нижи приноси пшенице и жита, и то, пре свега, као последица прекомерних падавина, а потом и суше. Ти екстремни климатски фактори, уз раст цене сирове нафте на светском тржишту, главни су генератори *раста цене пшенице на иностраним берзама* (осим шпекулантских фактора). Иако је принос пшенице у Србији у пољопривредној сезони 2018. био на рекордном нивоу, са родом од 3,4 милиона тона, квалитет зрна је, у просеку, био слабији (услед прекомерних кишних падавина), те трговање пшеницом бележи константан ценовни раст због зависности цене пшенице на домаћем тржишту од кретања цена пшенице на иностраним тржиштима (што је погодовало српским произвођачима).

Услед више откупне цене пшенице, овакви трендови на домаћем тржишту су условили раст цена производа хлеба и житарица – у другом кварталу раст је производ тржишних очекивања овогодишњег рода, а у трећем до раста долази након реализације жетве уз повећане трошкове производње. У прва три квартала 2018. године раст цене производа хлеба и житарица у односу на исти период 2017. износио је 1,2%.

Посматрано по групама производа, у структури цене хране и безалкохолних пића највећи допринос расту дале су групе производа непрерађене хране (0,4 п.п.), док је прерађена храна имала вишеструко мањи утицај (0,1 п.п.).

6.2. Алкохолна пића и дуван (допринос 0,4 п.п.)

У оквиру ове групе, највећи допринос долази од раста цена дувана (0,3 п.п.). У питању је директа последица усаглашене акцизне политике, према којој се, сагласно акцизном календару за 2018–2020, сваког јануара и јуна специфична акциза на цигарете повећава за 1,5 динар, уз зарачунату и пропорционалну акцизу (од 33%) на цигарете и придодат ПДВ. На тај начин државна захватања од 1. јула до 31. децембра 2018. у цени једне паклице цигарета износе 69,2 динара. Сходно томе, раст цена дувана у трећем кварталу превасходно је последица већих акциза на цигарете које су ступиле на снагу од 1. јула 2018. Тако је од почетка 2018. па до краја трећег квартала, цена паклице цигарета у просеку поскупела за 8,2%, док је допринос годишњој стопи раста у односу на исти период (од првог до трећег квартала) прошле године (од 0,3 п.п.) други по величини утицаја на раст укупних потрошачких цена (после цене хране).

Важно је напоменути да се учешће дуванских производа, иако још увек релативно високо у укупним потрошачким ценама (од 4,4%), последњих неколико година константно благо смањује, што је последица смањења конзумирања, тј. издвајања новца од стране потрошача.

6.3. Становање, вода, ел. енергија, гас и друга горива (допринос 0,2 п.п.)

Укупан кумулативни раст цена ове групе производа и у прва три квартала 2018, наспрам истог периода претходне године, незнатно је виши него након прва два квартала, и превасходно је био под утицајем раста цена чврстих горива и електричне енергије за домаћинство. На крају трећег квартала, просечан раст цена чврстих горива износио је 5,3%, док је раст цена електричне енергије за домаћинство остао непромењен – од почетка године износио је 2,1%.

6.4. Транспорт (допринос 0,2 п.п.)

У структури ове групе производа раст цене горива и мазива за путничке аутомобиле имао је доминантан утицај. Услед великих флукутација на светском тржишту сирове нафте, додатно интензивираних у трећем кварталу, биланс након прва три квартала 2018. (у поређењу са истим периодом прошле године) био је поскупљење сирове нафте типа БРЕНТ за 39,3%, док је паралелно са тим долар према еврџ ослабио за 6,9%.

Као директна последица ових паритета од почетка до краја трећег квартала 2018. године, у Србији је малопродајна цена еврџизела у просеку повећана за 15,0 динара по литру, а безоловног моторног европремијум бензина од 95 октана за 12,4 динара по литру, резултирајући растом свеукупних цена горива и мазива за 10,6%.

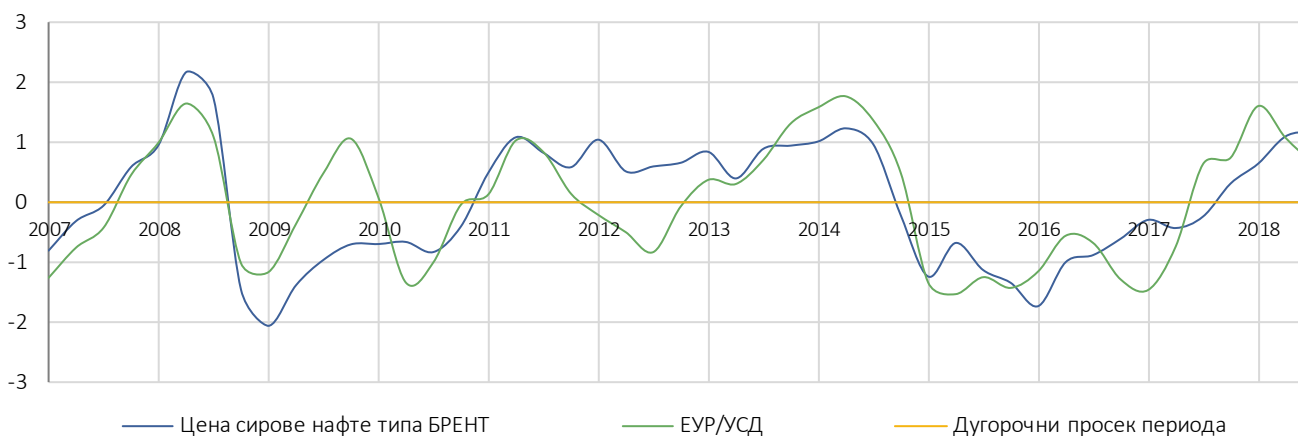
Поред цене сирове нафте на светском тржишту и курса долара – као главних фактора, на цену горива у Србији у прва три квартала 2018. додатан утицај су имале и државна захватања услед повећања акциза (и сходно томе већег ПДВ-а због веће основице) још од првог квартала 2018. Од почетка године државна захватања увећана су за 2,63 динара по литри бензина и дизела за 3,07 динара, и износе за безоловни бензин 54,9, а дизела 56,5 динара у просечној малопродајној цени.

Укупан кумулативни годишњи раст цена горива и мазива за путничке аутомобиле у прва три квартала 2018, наспрам истог периода 2017, износио је 4,8% (само у трећем кварталу 2018. горива и мазива поскупела су скоро дупло од кумулативног поскупљења у прва два квартала) резултирајући доприносом укупној међугодишњој стопи раста потрошачких цена од 0,3 п.п.

Графикон 6.2. Кретање цене горива и мазива према цени сирове нафте БРЕНТ, одступања од просека периода (%)

Графикон 6.3. Курс евра према долару и цене сирове нафте БРЕНТ, одступања од просека периода (%)

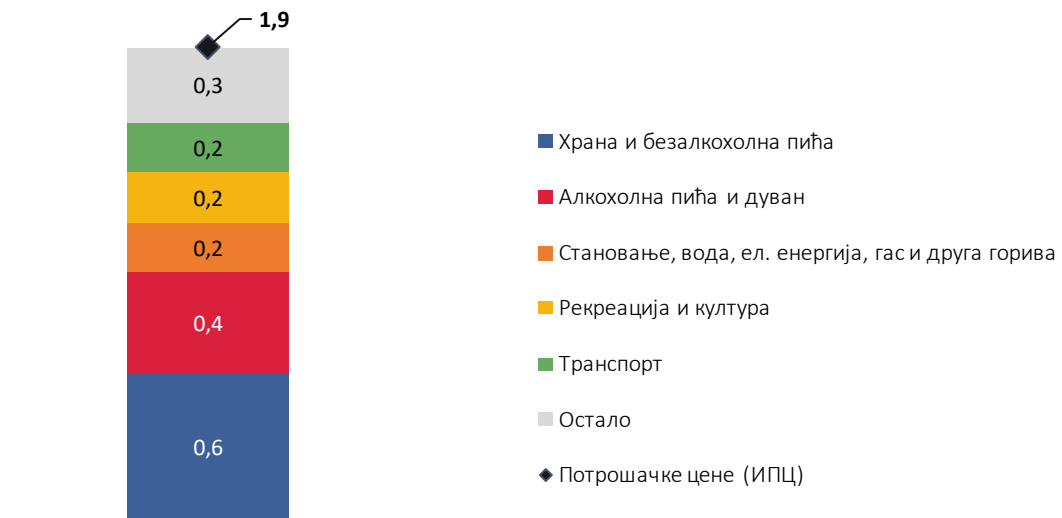

6. Цене

6.5. Рекреација и култура (допринос 0,2 п.п.)

У овој групи производа највећи позитиван допринос имале су цене пакет-аранжмана, које су на крају трећег квартала оствариле кумулативан раст у односу на исти период прошле године за 15,2%, доприносећи расту укупних потрошачких цена за 0,1 п.п, и услуге за културу са растом од 5,1% и доприносом од 0,1 п.п.

Графикон 6.4. Доприноси кумулативној стопи раста потрошачких цена по компонентама (п.п.)

Речник термина

Годишња стопа инфлације представља промену цена у текућем месецу у односу на исти месец претходне године, у процентима.

Месечна стопа инфлације представља промену цена у текућем месецу у односу на претходни месец, у процентима.

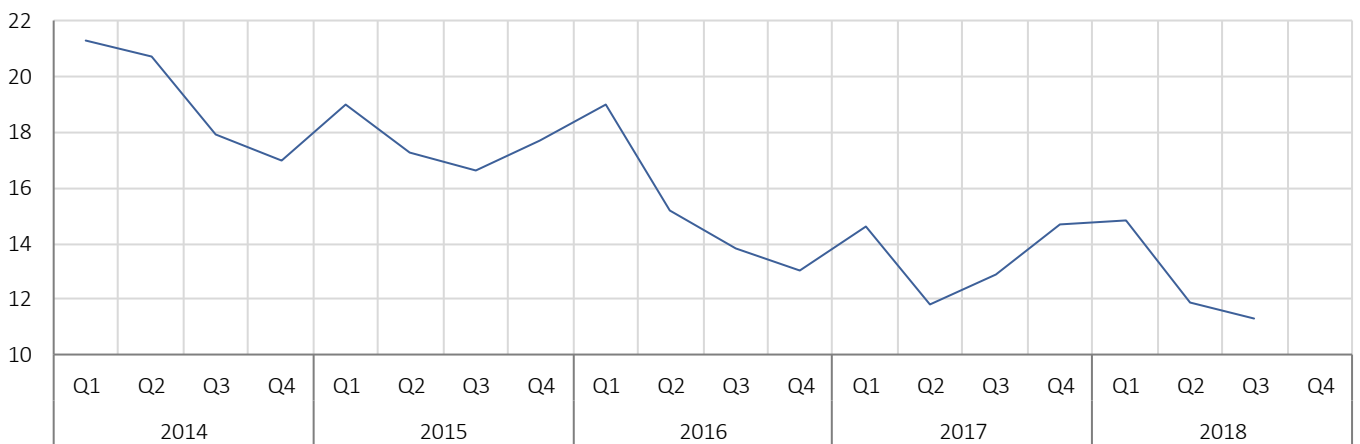
У Србији је у трећем кварталу 2018. године било запослено 2,929 милиона лица, а незапослено 371,8 хиљада лица старијих од 15 година⁴.

У поређењу са претходним кварталом (Q2 2018) стопа незапослености је нижа и износи 11,3% (после 11,9% у Q2 2018), а број незапослених лица је мањи за 19,7 хиљада.

На нивоу региона, стопа незапослености је била најнижа у Војводини (7,9%), следи Београдски регион (10,2%), Регион Западне Србије и Шумадије (12,5%) и Регион Јужне и источне Србије (15,2%).

Премда кретање стопе незапослености има опадајућу тенденцију, оно у себи садржи сезонску компоненту коју, због недовољне дужине серије, за сада није могуће елиминисати.

Графикон 7.1. Кретање стопе незапослености у периоду Q1 2014 – Q3 2018, квартална периодика; лица старости 15 и више година

Табела 7.1. Тржиште рада, квартални подаци, лица старости 15 и више година

	Актуелни квартал	Претходни квартал		Исти квартал претходне године	
	Q3 2018 (у хиљадама)	Q2 2018 (у хиљадама)	промена, %	Q3 2017 (у хиљадама)	промена, %
Незапослени	371,8	391,6	-5,0	428,2	-13,2
Запослени	2 929,3	2 896,8	1,1	2 881,9	1,6
	%	%	промена, %	%	промена у %
Стопа незапослености	11,3	11,9	-5,0	12,9	-12,4
Стопа запослености	49,2	48,6	1,2	48,2	2,1

7.1. Поређење са истим кварталом претходне године

У поређењу са истим кварталом претходне године, број незапослених лица смањен је за 13,2% (са 428,2 хиљаде на 371,8 хиљада). Истовремено, повећан је број запослених за 1,6% (са 2,882 милиона у Q3 2017. на 2,929 милиона у Q3 2018. године).

Стопа незапослености **младих** (старости од 15 до 24 године) у Q3 2018. износила је 25,3% и нижа је за 12,2% у односу на Q3 2017, када је износила 28,8%. Највиша стопа незапослености младих забележена је у Региону Јужне и Источне Србије (34,1%), а најнижа у Војводини (18,5%).

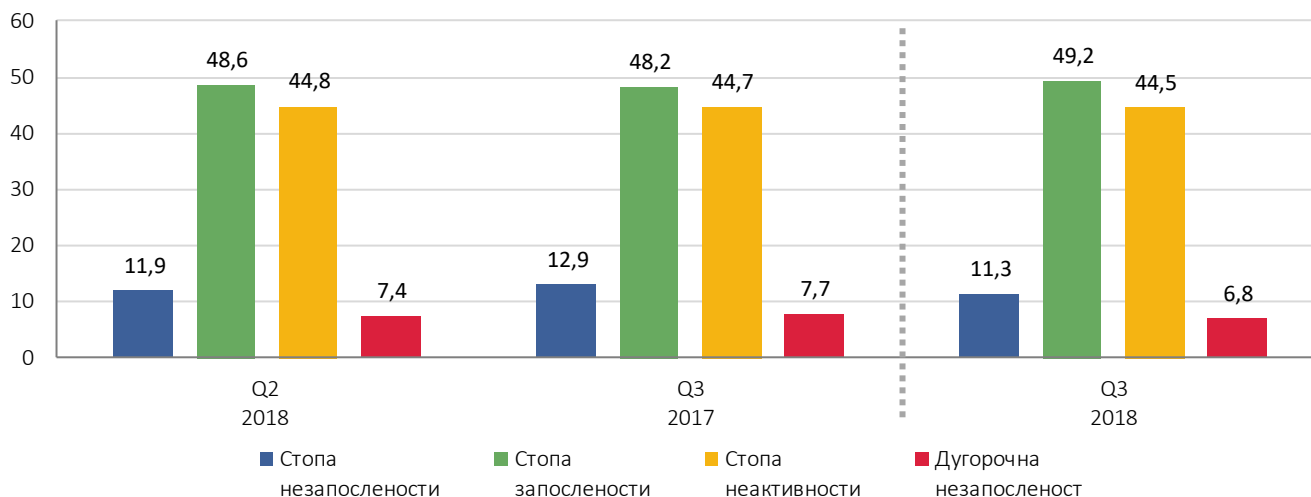
⁴ Сви подаци су преузети из Анкете о радној снази

7. Тржиште рада

Стопа дугорочне незапослености (учешће лица незапослених дуже од годину дана у активном становништву старости 15 и више година) износи 6,8% и нижа је за 11,8% него у трећем кварталу 2017.

У поређењу и са Q2 2018, и са Q3 2017. године, најважнији контингенти тржишта рада показују тенденцију раста запослености (и активности) и пада неактивности.

Графикон 7.2. Тржиште рада – најважнији показатељи за претходни квартал, исти квартал претходне године и актуелни квартал (%)

7.2. Поређење са претходним кварталом

У поређењу са претходним кварталом, Q2 2018, број незапослених смањен је за 19,7 хиљада лица, а број запослених је повећан за 32,5 хиљада лица.

Стопа незапослености **младих** (од 15 до 24 године) у Q3 2018. износила је 25,3%, што је за 8% ниже у односу на претходни квартал (када је износила 27,5%). **Стопа дугорочне незапослености** нижа је за 8,0% у односу на претходни квартал и износи 6,8%.

Посматрано према **полу**, стопа незапослености је у Q3 2018. била нижа код мушкараца него код жена: 10,5% активних мушкараца и 12,2% активних жена било је незапослено у овом периоду. У поређењу са Q2 2018, стопа незапослености мушкараца нижа је за 7,1%, а жена за 3,2%. Стопе незапослености **мушке популације** смањене су у свим регионима, осим у Београду, где је дошло до благог пораста – са 9,4% у Q2 на 9,7% у Q3 2018. При томе, стопа незапослености је највише опала у Региону Војводине – за 2,8 п.п. (са 9,6% у Q2 на 6,8% у Q3 2018). Стопа незапослености је и код **женске популације** смањена у свим регионима, осим у Региону Шумадије и Западне Србије, где је незнатно порасла (са 12,4% у Q2 на 13,9% у Q3 2018). Највећи пад стопе незапослености жена забележен је у Региону Јужне и Источне Србије (са 18% у Q2 на 15,4% у Q3 2018).

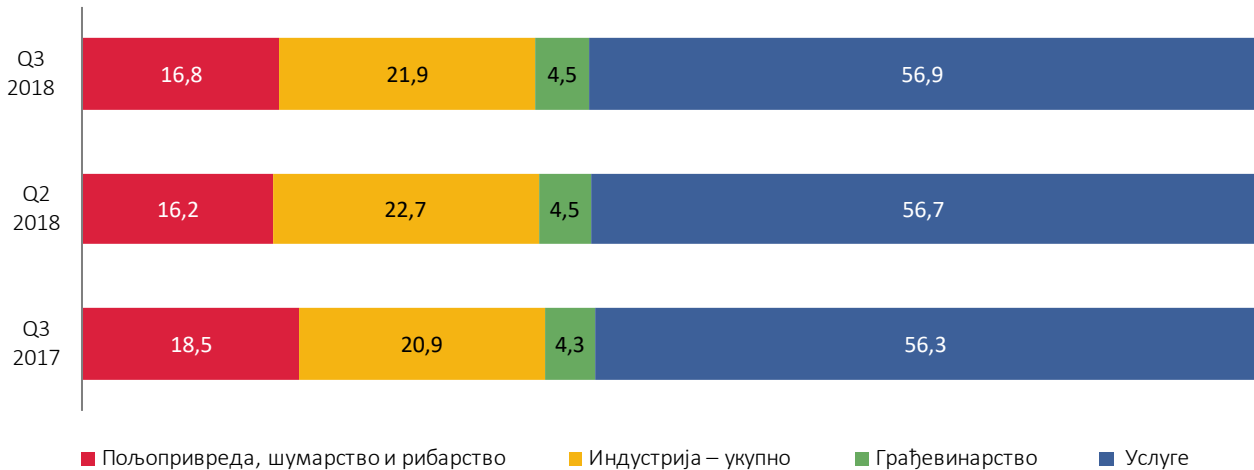
Посматрано према професионалном **статусу**, у односу на претходни квартал дошло је до повећања броја запослених лица у две категорије: самозапослени (раст запослених за 6,6%) и помажући чланови домаћинства (раст запослених за 4,5%) док је запосленост опала за 0,9% у категорији Запослени радници.

Табела 7.2. Запосленост по професионалном статусу, поређење Q3 2018 – Q2 2018.

	Q2 2018 (у хиљадама)	Q3 2018 (у хиљадама)	Промена у %
Запослена лица – укупно	2 896,8	2 929,3	1,1
Самозапослени	649,6	692,5	6,6
Запослени радници	2 082,3	2 064,5	-0,9
Помажући чланови домаћинства	165,0	172,3	4,5

Највећи број запослених у трећем кварталу 2018. забележен је у услужном сектору (56,9%), затим у индустрији (21,9%), пољопривреди (16,8%) и најмање у грађевинарству (4,5%). Овакве тенденције – пораст запослених у услужном, а пад у осталим секторима – присутне су и у глобалној економији и код нас, и у складу су са десетогодишњим трендовима.

Графикон 7.3. Удео запослених по секторима (%)

i Речник термина

Незапослени су она лица која нису обављала ниједан плаћени посао у посматраној седмици, активно су тражила посао током четири седмице које су претходиле посматраној седмици и у могућности су да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Запослени су лица старости 15 и више година која су најмање један сат у посматраној седмици обављала неки плаћени посао (у новцу или натура), као и лица која су имала запослење, али која су у тој седмици била одсутна са посла.

Активно становништво (радну снагу) чине сва запослена и незапослена лица старости 15 и више година.

Стопа запослености представља проценат запослених у укупном становништву старом 15 и више година.

Стопа незапослености представља проценат незапослених у укупном броју активних становника старих 15 и више година.

Стопа активности представља проценат активног становништва у укупном становништву старом 15 и више година.

8. Зараде

8.1. Просечна зарада без пореза и доприноса

Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната у Републици Србији за **трећи квартал** 2018. године износила је 48 963 РСД. У односу на исти период претходне године номинално је виша за 6,7%, а реално за 4,2%.

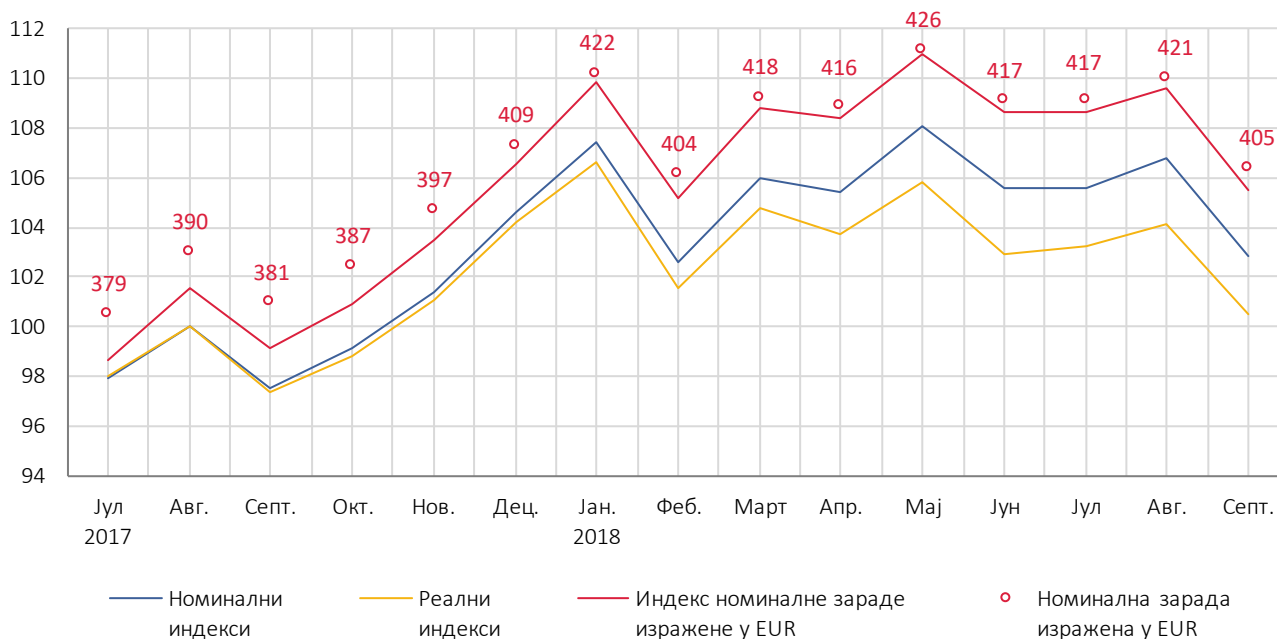
У односу на претходни квартал, тј. Q2 2018, номинално је нижа за 1,2%, а реално за 1,5%.

За **првих девет месеци** 2018. године просечна зарада без пореза и доприноса износила је 49 208 РСД, и у односу на исти период претходне године номинално је виша за 6,2%, а реално за 4,2%.

Табела 8.1. Реални и номинални индекси зарада без пореза доприноса
(поређење са истим периодом претходне године)

	2016				2017				2018		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Реални индекси	102,9	103,6	101,9	101,9	101,1	100,8	100,9	100,1	103,8	104,6	104,2
Номинални индекси	104,5	104,1	103,0	103,4	104,2	104,6	103,9	103,0	105,5	106,4	106,7

Графикон 8.1. Зараде без пореза и доприноса, кретање номиналних и реалних индекса
(просек 2017 = 100)

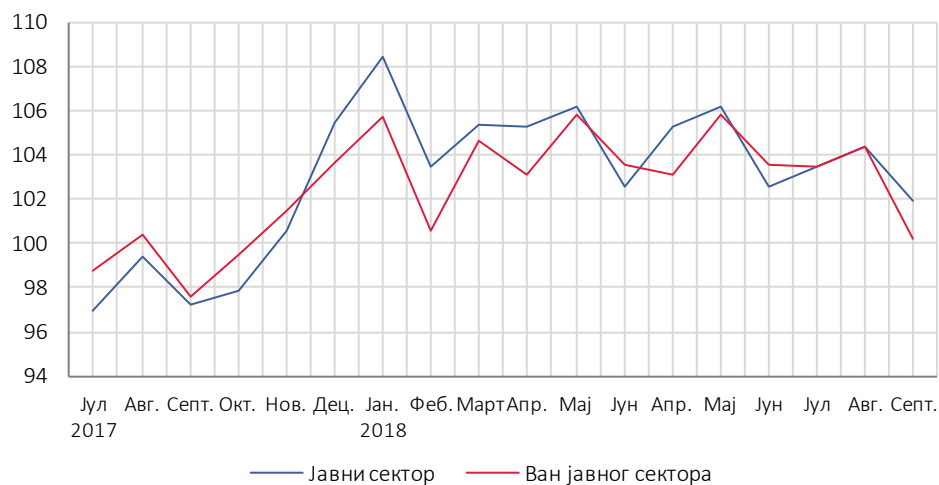

У посматраном периоду, од јула 2017. (графикон 8.1) инфлација је била стабилна, тако да су номинални и реални индекси зарада све до краја 2017. били готово идентични.

Од почетка 2018. долази до акцелерације раста цена, али и зарада, које у овом периоду бележе раст бржи од инфлације – због чега долази до дискрепанције у погледу кретања номиналног и реалног индекса зарада.

Изражена у еврима, просечна зарада без пореза и доприноса у децембру 2017. премашила је 400 евра, и у септембру 2018. је износила 405 евра. У посматраном периоду, највиша вредност зараде без пореза и доприноса забележена је у мају 2018. године: 426 евра.

Графикон 8.2. Зараде без пореза и доприноса у јавном сектору и ван јавног сектора, реални индекси (просек 2017 = 100)

Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната за Q3 2018. износила је 54 810 РСД у јавном, а 46 095 РСД ван јавног сектора. За првих девет месеци 2018. године просечна обрачуната зарада у јавном сектору износила је 55 192 РСД, а ван јавног сектора 46 211 РСД. Супротно кретањима у 2018, током највећег дела 2017. године зараде јавног сектора биле су на нижем нивоу од зарада ван јавног сектора.

Графикон 8.3. Просечне зараде без пореза и доприноса, по запосленом, у јавном сектору, (јануар–септембар 2018)

Јавни сектор – укупно	55 192 РСД
Јавна државна предузећа	66 939 РСД
Јавна локална предузећа	47 391 РСД
Администрација – сви нивои	58 684 РСД
Ниво државе	61 019 РСД
Ниво аутономне покрајине	61 415 РСД
Ниво локалне самоуправе	47 215 РСД
Здравствени и социјални рад	50 108 РСД
Образовање и култура	52 437 РСД

8. Зараде

Поређењем зарада без пореза и доприноса по **секторима делатности**, запажа се да је највећи реалан раст у прва три квартала 2018, у поређењу са истим периодом 2017, остварен у секторима Здравствена и социјална заштита (7,5%), Државна управа и социјално осигурање (7,2%) и Услуге смештаја и исхране (6,6%). Пад је забележен у три сектора – Рударство (-4%), Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (-3,7%) и Финансијске делатности и делатност осигурања (-0,1%).

Највиша зарада без пореза и доприноса у прва три квартала 2018. обрачуната је у сектору Финансијске делатности и делатности осигурања: 89 692 РСД, затим у сектору Информисање и комуникације 82 183 РСД, у сектору Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација 79 710 РСД и у Рударству 75 315 РСД. У свим осталим секторима зараде се крећу у интервалу од 31 507 РСД (Услуге смештаја и исхране) до 59 646 РСД (Стручне, научне, иновационе и техничке делатности).

Графикон 8.4. Кретање реалних зарада без пореза и доприноса, сектори КД
(Q1+Q2+Q3 2018. у односу на исти период 2017)

Посматрано по **регионима**, највиша просечна зарада без пореза и доприноса у прва три квартала 2018. обрачуната је у Београдском региону и износи 60 004 РСД. У свим осталим регионима зарада је била испод 50 000 РСД – у Војводини је износила 46 664 РСД, у Региону Шумадије и Западне Србије 42 671 РСД, а у Региону Јужне и Источне Србије 43 849 РСД.

Од средине 2014. године туристичка активност у Србији бележи пораст. Ово позитивно кретање настављено је и у прва три квартала 2018. године.

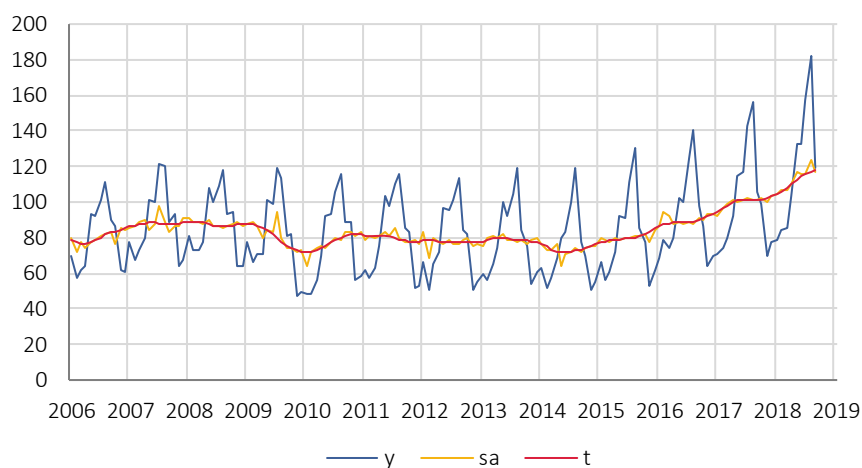
9.1. Ноћења туриста

Мерено бројем ноћења, туризам у Србији је најпре прошао кроз фазу раста промета у периоду 2005–2008. Са 2009. годином долази фаза контракције, која траје и наредне године, а од 2011. до 2013. године уследио је период стагнације, у коме се просечан број ноћења туриста задржао на око 6,6 милиона годишње. У 2014. години, због временских непогода у мају, са падом броја ноћења за 7,3% у односу на 2013, туристички промет је поново доживео снажну контракцију. Међутим, упркос неповољним временским условима на самом почетку туристичке сезоне, 2014. је година која је обележила почетак експанзивног раста туристичке активности у Србији.

Временска серија ноћења туриста садржи веома изражене сезонске флукуације, са највећим вредностима у летњој сезони и у јануару.

Графикон 9.1. Компоненте временске серије укупних ноћења туриста, индекси

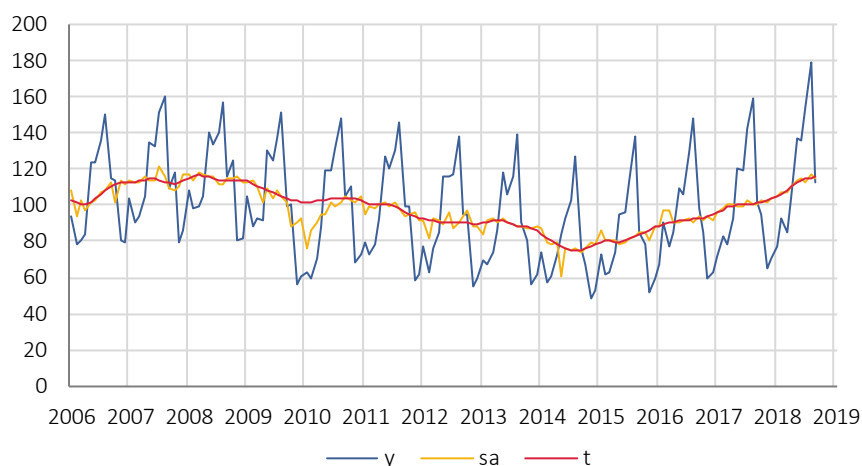
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017=100)

У периоду јануар–септембар 2018. регистровано је 7,5 милиона ноћења, што је за 12,9% више него у истом периоду 2017. године. Раст је стабилан од средине 2014. године, па се добри резултати очекују и у наредном периоду.

Графикон 9.2. Компоненте временске серије ноћења домаћих туриста, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017=100)

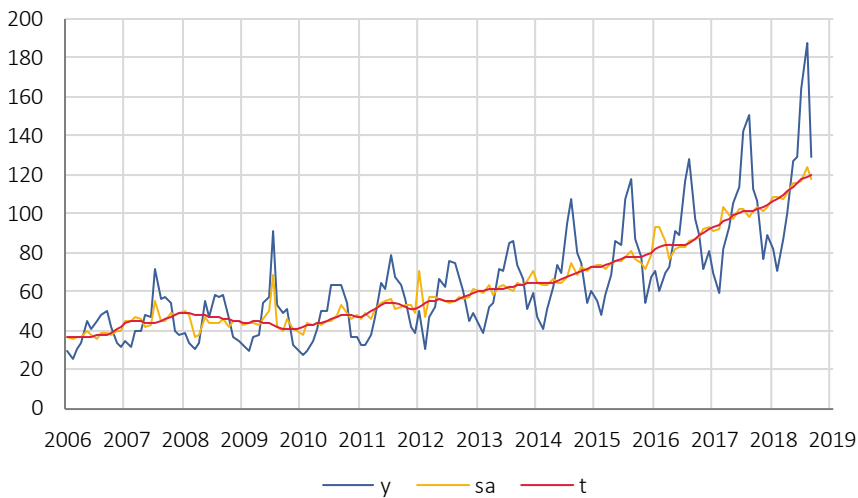

У првих девет месеци 2018. године домаћи туристи су остварили 4,6 милиона ноћења, што је за 11,1% више него у истом периоду претходне године. Ова група туриста још увек представља већину посетилаца у Србији, тј. 62% укупног броја ноћења. Како су домаћи туристи у прошлости имали доминантан утицај на целокупну туристичку активност, њихово кретање је слично кретању укупног броја ноћења.

9. Туризам

Графикон 9.3. Компоненте временске серије ноћења страних туриста, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017=100)

Број ноћења страних туриста бележи снажнији раст: 16,0% у односу на прва три квартала 2017, тј. 2,9 милиона ноћења у овом периоду. Тренд раста постоји од почетка 2000. године и све је снажнији, што указује на то да ће, у наредном периоду, страни туристи имати све већи утицај на укупне резултате туризма у Србији. Поређења ради, удео ноћења страних туриста у укупном броју ноћења у прва три квартала 2008. године износио је 18,8% док је у истом периоду 2018. године повећан на 38,0%.

Табела 9.1. Ноћења туриста, квартални индекси (%)

(поређење са истим периодом претходне године)

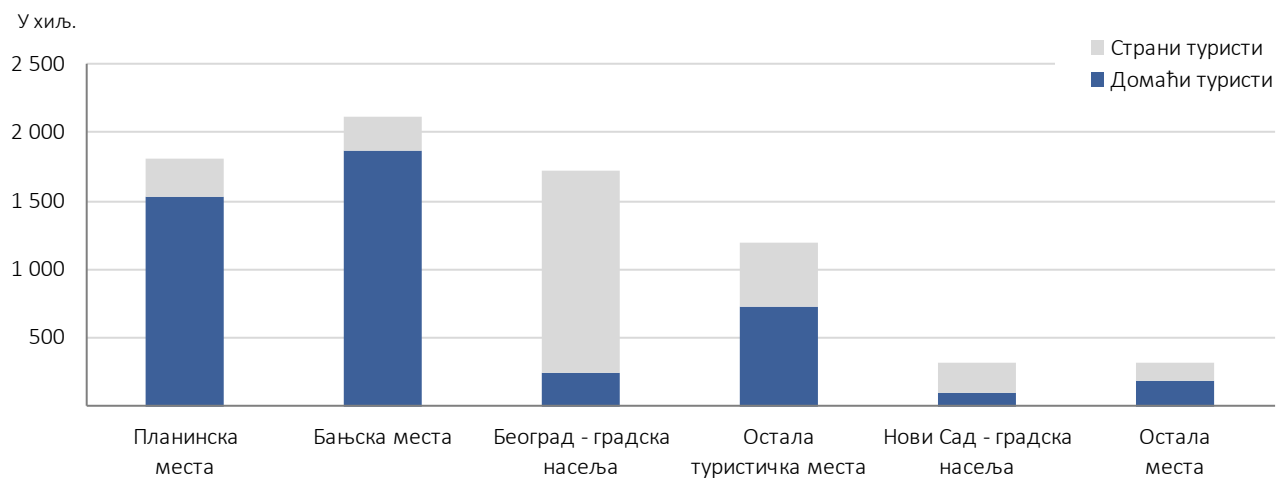
	2016				2017				2018		
	Q1	Q2	Q1	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Укупно	120,6	110,7	110,7	113,8	101,6	115,0	111,5	112,0	110,7	113,9	113,4
Домаћи туристи	118,9	113,0	109,2	109,4	99,4	110,8	107,5	111,3	109,2	113,6	110,2
Страни туристи	124,0	106,6	113,5	120,5	105,8	123,1	118,6	113,0	113,5	114,5	118,6

9.2. Најважнија туристичка места

Изражено бројем ноћења туриста, најфреквентније посећивана туристичка места у периоду јануар–септембар 2018. била су **бањска места**, са око 2,1 милиона остварених ноћења, што представља 28% од укупног броја туристичких ноћења у Републици Србији. Од тога је 1,1 милиона ноћења остварено у Врњачкој Бањи и Сокобањи. Посетиоци бања су већином били домаћи туристи (87,6% од укупног броја ноћења).

Према фреквенцији посећености туристичких места следе **планинска места** и **Град Београд** са 1,8 односно 1,9 милиона ноћења. У планинским местима већину посетилаца чине домаћи туристи (84,2% од укупног броја ноћења), док је 86,0% ноћења у Београду остварено од стране страних туриста. Најпосећеније планине су биле Златибор (632 хиљаде ноћења) и Копаоник (442 хиљаде ноћења).

Графикон 9.4. Ноћења туриста по изабраним туристичким местима
(Q1+Q2+Q3 2018)

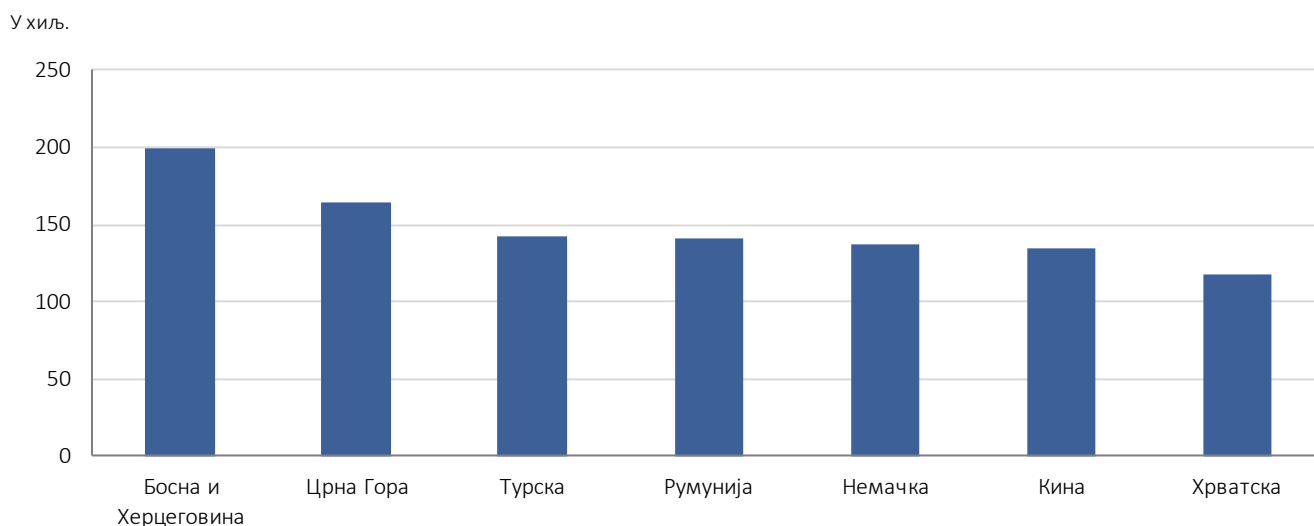

9.3. Земља порекла страних туриста

У прва три квартала 2018. године Србију су посетили страни туристи из око педесет различитих земаља.

Највише ноћења су остварили посетиоци из следећих земаља – Босне и Херцеговине, Црне Горе, Турске, Румуније, Немачке, Кине и Хрватске. Посетиоци из ових земаља су остварили 36% укупног броја ноћења страних туриста у првих девет месеци 2018. године (од тога посетиоци из земаља бивше СФРЈ 16,7%).

Графикон 9.5. Ноћења страних туриста по земљама из којих долазе
(Q1+Q2+Q3 2018)

10. Анкета о потрошњи домаћинства

Укупни приходи у новцу и у натураи у Q3 2018. године већи су за 3,4% у односу на исти квартал претходне године, док је укупна лична потрошња домаћинства у истом периоду била већа за 3,3%.

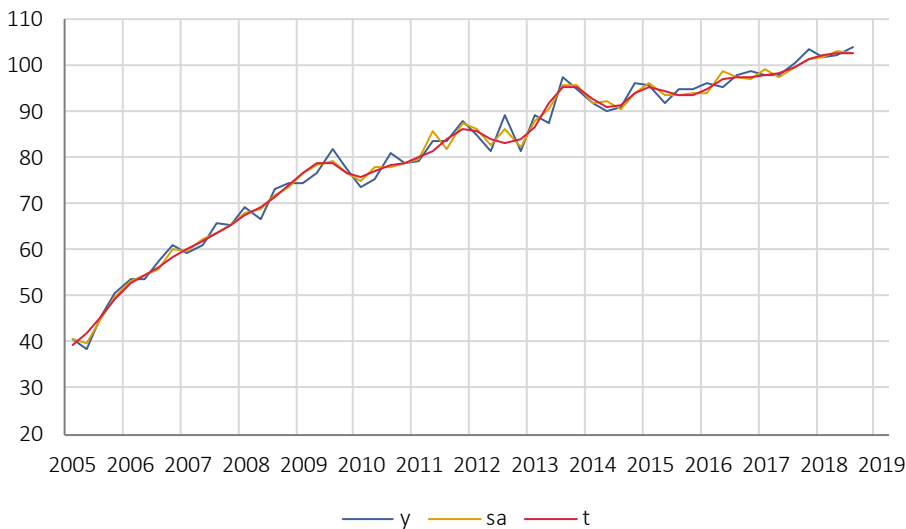
У односу на претходни квартал, Q2 2018, укупни приходи у новцу и у натураи већи су за 1,6%, а укупна лична потрошња домаћинства већа је за 0,3%.

Табела 10.1. Вредност прихода у новцу и у натураи и личне потрошње домаћинства, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2016				2017				2018		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Приходи у новцу и у натураи	100,6	104,1	102,9	104,1	101,5	102,6	102,9	105,0	104,0	104,4	103,4
Лична потрошња	100,5	104,0	103,3	103,3	101,2	102,2	102,6	104,3	103,7	104,2	103,3

10.1. Приходи у новцу и у натураи

Графикон 10.1. Компоненте временске серије Приходи у новцу и у натураи, индекси
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017 = 100)

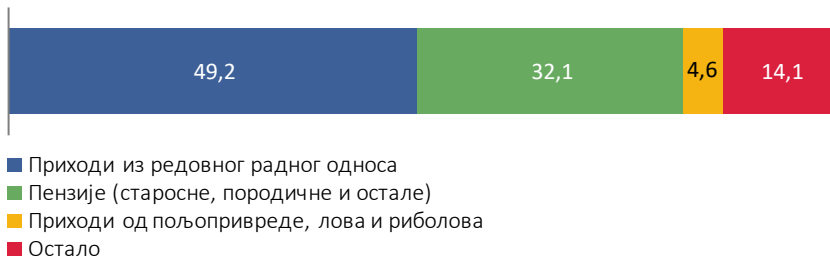

Приходи у новцу и у натураи показују растућу тенденцију – у Q3 2018. године тренд компонента је била на нивоу који је за око 3% изнад просека претходне године. Краткорочно гледано, запажа се пад десезонираног индекса од 0,5% у односу на претходни квартал.

У Q3 2018. године, просечни месечни приходи у новцу и у натураи по домаћинству износили су 63 832 РСД и у односу на претходни квартал (Q2 2018) номинално су виши за 1,6%, док су у односу на исти квартал претходне године (Q3 2017) номинално виши за 3,4%.

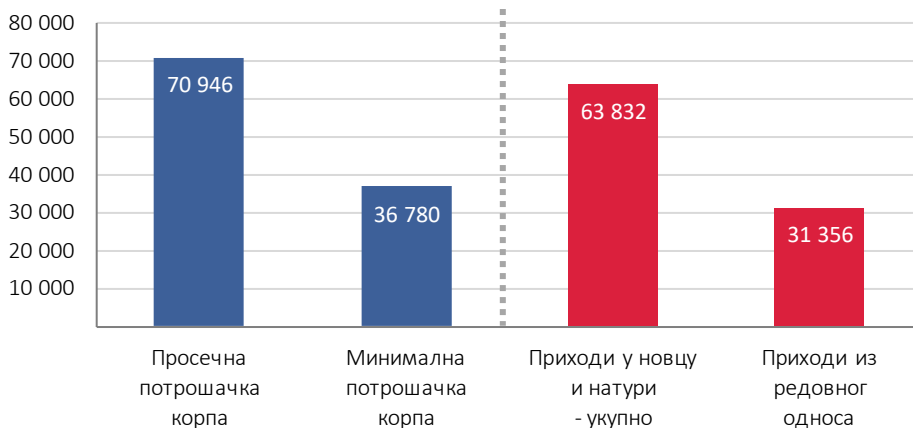
10. Анкета о потрошњи домаћинства

Графикон 10.2. Структура прихода којима домаћинство располаже (%)

У структури прихода којима је домаћинство располагало у Q3 2018. највеће учешће (49,2%) припада приходима из редовног радног односа. Следе приходи од пензија са учешћем од 32,1% и приходи од пољопривреде (4,6%). Остале категорије (њих 8) учествују заједно са 14,1%.

Графикон 10.3. Покривеност просечне и минималне потрошачке корпе приходима у новцу и у природи (РСД)

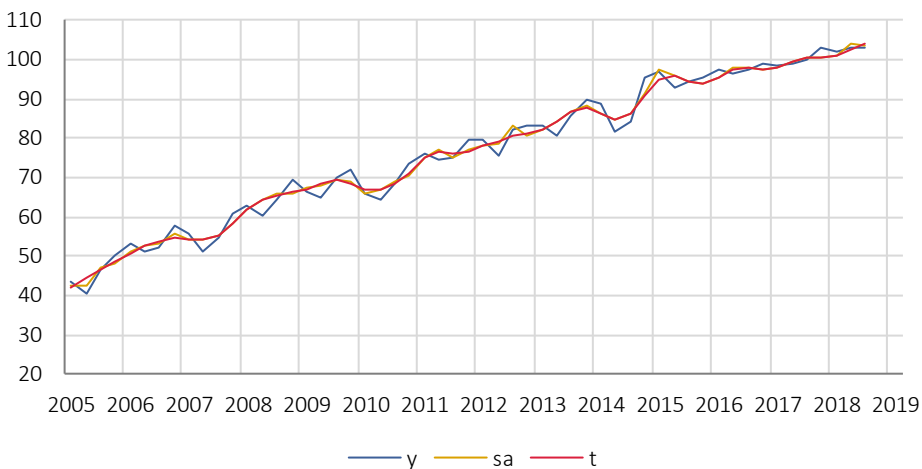

Остварени просечни приходи у новцу и природи у Q3 2018. (63 832 РСД) покривају минималну потрошачку корпу са 173,5%, а просечну потрошачку корпу са 90,0%. Што се тиче прихода из редовног радног односа (31 356 РСД) којима је домаћинство располагало, минималну потрошачку корпу могло је да покрије са 85,3%, а просечну са 44,2%.

10.2. Издаци за личну потрошњу домаћинства

Графикон 10.4. Компоненте временске серије Лична потрошња домаћинства, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд циклус компонента, просек 2017 = 100)

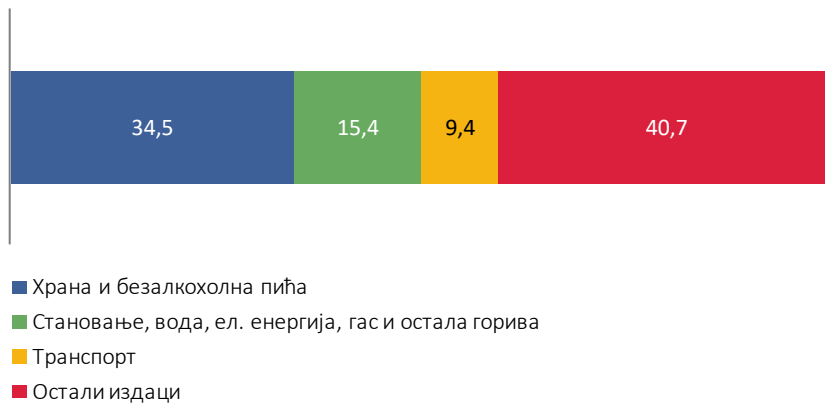

Са растућим трендом, на нивоу од око 4% изнад просека претходне године, лична потрошња домаћинства у Q3 2018. наставља растућу тенденцију. Поред растућег дугорочног тренда, присутан је краткорочни пад десезонираног индекса од 0,5% у односу на претходни квартал.

Издаци за личну потрошњу домаћинства у Q3 2018. године износили су 64 237 РСД, и у односу на претходни квартал (Q2 2018) номинално су виши за 0,3%, а у односу на исти квартал претходне године (Q3 2017) номинално су виши за 3,3%.

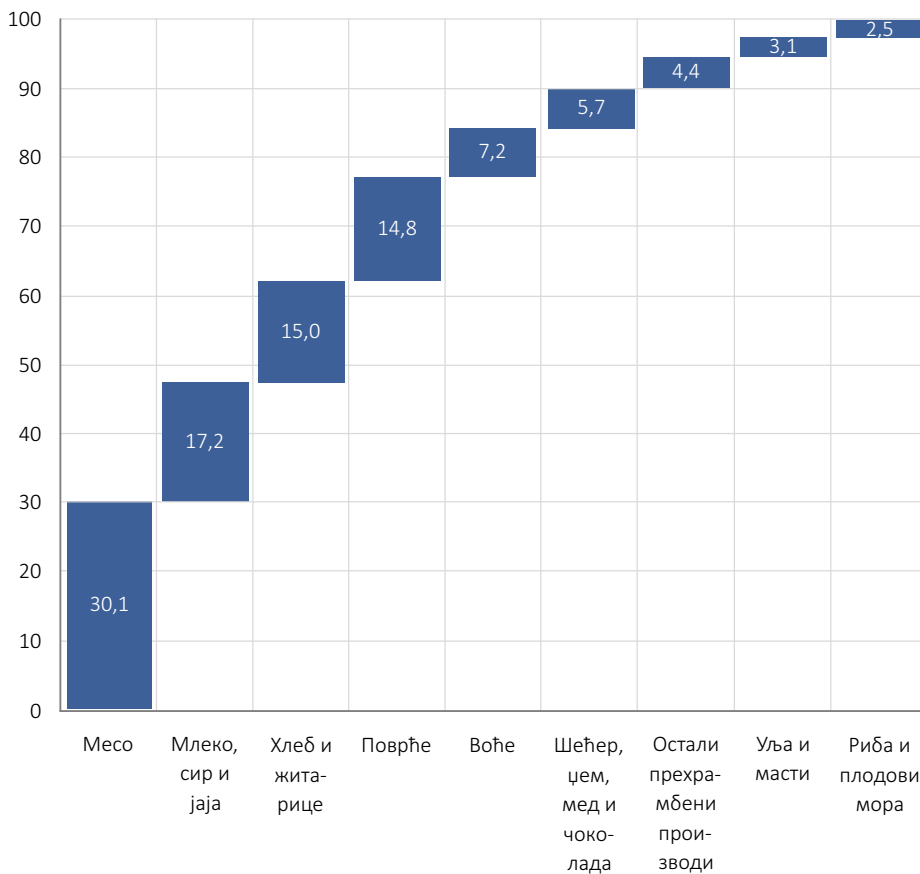
10. Анкета о потрошњи домаћинства

Графикон 10.5. Структура личне потрошње домаћинства (%)

У структури личне потрошње у Q3 2018. највећи део издатака домаћинства чине издаци за храну и безалкохолна пића (34,5% породичног буџета), следе издаци за становање, воду, електричну енергију, гас и остала горива, са учешћем од 15,4% и издаци за транспорт, 9,4%. Остале категорије (њих девет) чине преосталих 40,7% потрошње и појединачно учествују са мање од 10% у укупној потрошњи домаћинства.

Графикон 10.6. Структура издатака за храну домаћинства (%)

У оквиру групе Храна и безалкохолна пића просечно домаћинство највише издваја за месо (30,1%), млеко, сир и јаја (17,2%) и хлеб и житарице (15,0%).

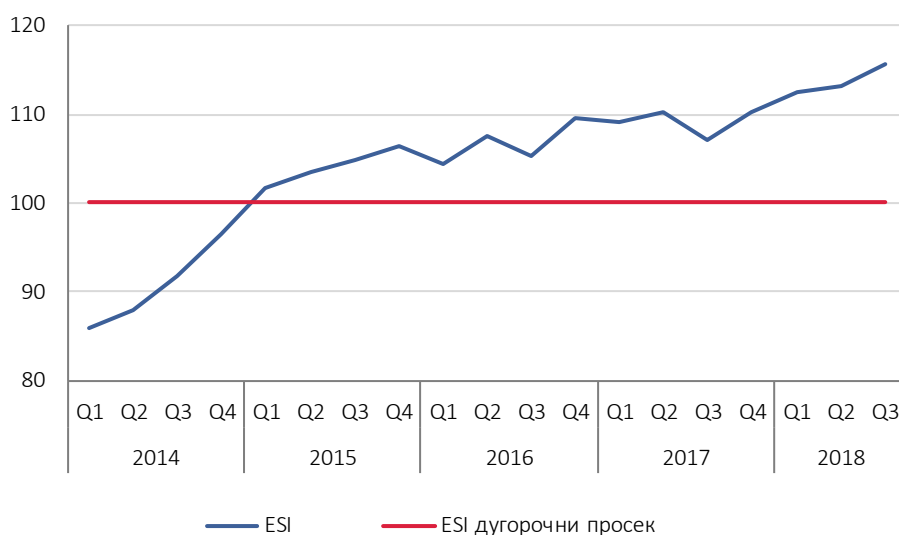
11. Индекс економске климе

11.1. Индекс економске климе (Economic Sentiment Indicator – ESI)

Индекс економске климе (енгл. Economic Sentiment Indicator – ESI)⁵ представља композитни индикатор чија је сврха да прикаже ставове произвођача и потрошача о економским кретањима и економској стабилности. Овај индикатор се користи за процену економске ситуације, за краткорочне прогнозе, у научне и аналитичке сврхе, као и за међународна поређења. Сходно томе, увид у очекивања економских субјеката јасно сигнализира промене економских кретања, што даје битан допринос креирању економских политика.

ESI је развијен од стране Генералног директората за привреду и финансије Европске комисије. Добија се на основу пет различитих истраживања произвођача и потрошача, чији ставови дају поуздане назнаке економских кретања, а на основу којих су креирани индикатори поверења. Индикатори поверења анализираних сектора су пондерисани, како би најбоље био одражен њихов утицај на привредне активности и то – прерађивачка индустрија 40%, услужне делатности 30%, потрошња становништва 20%, грађевинарство 5% и трговина на мало 5%. Вредност ESI индекса изнад 100 указује на побољшање економске активности, док вредност испод 100 указује на погоршање.⁶

Графикон 11.1. Индекс економске климе ESI (%)
(десезонирани подаци)

Индекс економске климе у Србији у трећем кварталу 2018. године достигао је вредност од 115,7 што је, у поређењу са претходним кварталом, повећање за 2,5 процентна поена (п.п.). Вредност индекса одражава оптимистична очекивања, пре свега у сектору потрошње, где је забележен раст од 2,9 п.п, а затим и у секторима прерађивачке индустрије и грађевинарства – са растом од по 0,4 п.п. Насупрот томе погоршана су очекивања у сектору трговине на мало (-1,3 п.п.) и услуга (-0,9 п.п.).

Табела 11.1. Индикатори поверења по секторима и Индекс економске климе – раст у односу на дугорочни просек, %⁷

Индикатори поверења	Минимум		просек	Максимум		2017				2018		
	датум	вредност		датум	вредност	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Прерађивачка индустрија	Q1 2014	0,3	4,6	Q1 2015	7,6	6,2	6,3	5,2	5,7	5,7	6,9	7,3
Услуге	Q4 2013	-4,8	7,8	Q2 2016	16,5	13,0	12,9	11,0	12,9	13,1	11,8	10,9
Трговина на мало	Q2 2014	2,0	7,8	Q2 2018	14,1	8,3	14,1	12,5	11,2	10,7	14,1	12,8
Грађевинарство	Q3 2013	-41,4	-22,2	Q3 2018	0,7	-9,4	-7,2	-5,4	-5,9	-4,4	0,3	0,7
Потрошња	Q4 2014	-19,8	-13,9	Q3 2018	-0,2	-10,9	-7,4	-6,6	-6,9	-1,9	-3,1	-0,2
Индекс економске климе (ESI)	Q4 2013	83,5	100,0	Q3 2018	115,7	109,1	110,2	107,1	110,2	112,6	113,2	115,7

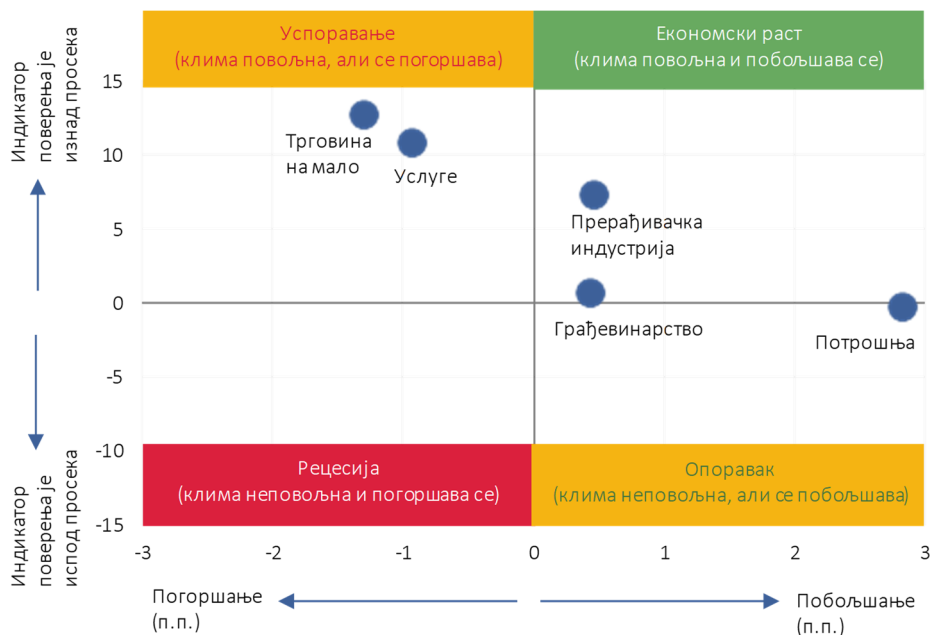
⁵ Извор: *European Commission*, обрада РЗС.

⁶ Више о методологији: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/bcs_user_guide_en_0.pdf.

⁷ Квартални подаци представљају тромесечни просек.

11. Индекс економске климе

Графикон 11.2. Семафор економске климе

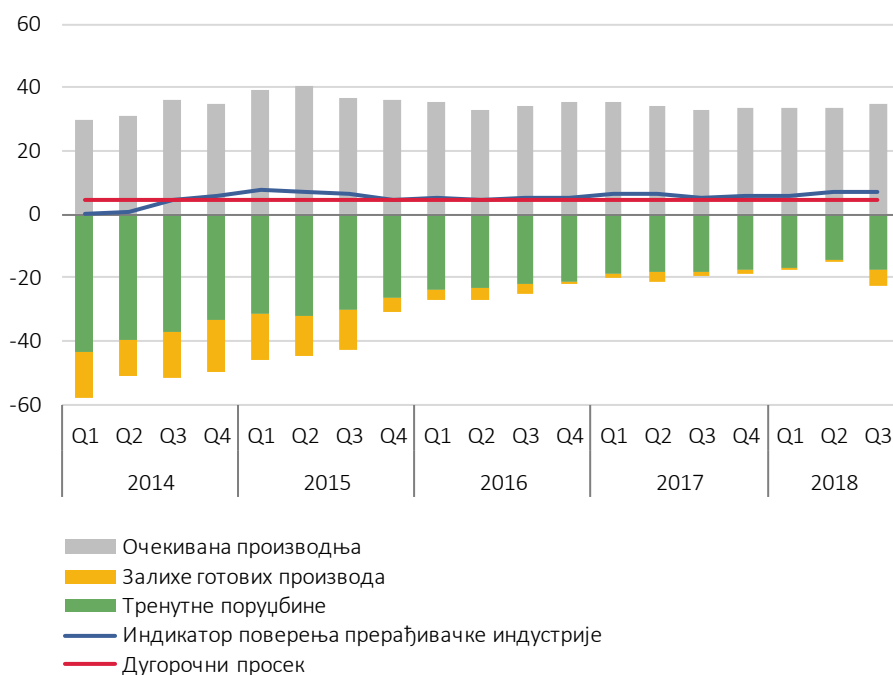

Семафор економске климе, креиран на бази десезонираних индикатора поверења, показује да се једино сектори прерађивачке индустрије и грађевинарства налазе у фази економског раста (експанзије), односно да је у том сегменту економска клима изнад просека и побољшава се. Код потрошње се примећује побољшање и приближавање фази економског раста, док се сектори услуга и трговине на мало налазе у фази успоравања.

11.2 Индикатор поверења прерађивачке индустрије

Индикатор поверења прерађивачке индустрије укључује одговоре економских субјеката о уговореним поруџбинама, очекиваној производњи и залихама готових производа.

Графикон 11.3. Индикатор поверења прерађивачке индустрије, %
(десезонирани подаци)

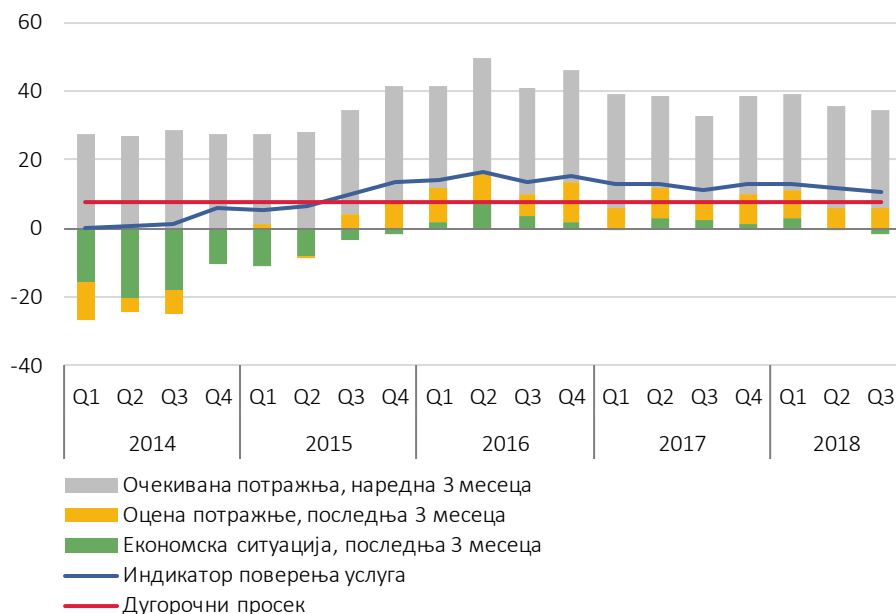
Индикатор поверења прерађивачке индустрије (енгл. Industry Confidence Indicator - ICI) у трећем кварталу 2018. износио је 7,3% или 0,5 п.п. више у односу на претходни квартал и 2,7 п.п. изнад дугорочног просека. Раст овог индекса углавном је резултат позитивних очекивања привредника у погледу кретања очекиване производње (раст 1,2 п.п.), упркос негативној оцени о расту залиха готових производа и тренутним поруџбинама.

11. Индекс економске климе

11.3 Индикатор поверења услуга

Истраживање у области услужних делатности састоји се од питања о економској ситуацији, текућој и очекиваној потражњи за услугама.

Графикон 11.4. Индикатор поверења услуга, %
(десезонирани подаци)

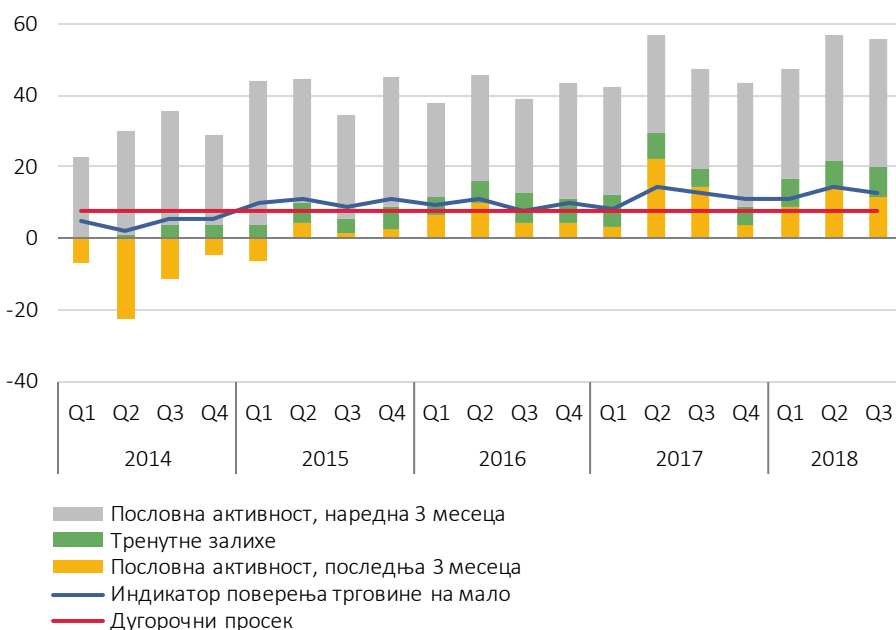
Индикатор поверења услуга

(енгл. Services Confidence Indicator - SCI) бележи низлазни тренд почев од првог квартала 2018. године. У трећем кварталу са вредношћу од 10,9% SCI је мањи за 0,9 п.п. у односу на претходни квартал, али и даље изнад дугорочног просека за 3,9 п.п. Опадајући тренд овог индекса може се приписати смањеним очекивањима у погледу кретања економске ситуације у последња три месеца, као и очекиване потражње у наредна три месеца (по -1,4 п.п.).

11.4 Индикатор поверења трговине на мало

Истраживање у области трговине на мало састоји се од питања о тренутној и будућој пословној активности предузећа и стању залиха.

Графикон 11.5. Индикатор поверења трговине на мало, %
(десезонирани подаци)

Индикатор поверења трговине на мало

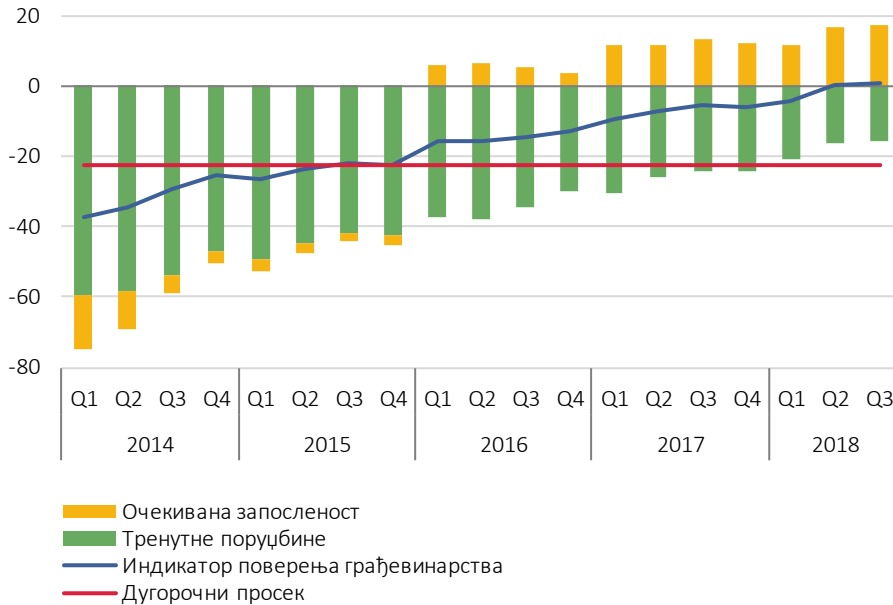
(енгл. Trade Confidence Indicator - TCI) у трећем кварталу 2018. опао је за 1,3 п.п. Међутим, и поред опадајућег тренда TCI је и даље изнад дугорочног просека (+5 п.п.). Пад овог индекса одражава негативне ставове у погледу кретања пословне активности у претходна три месеца (-2,8 п.п.), на супрот оптимистичним очекивањима у погледу стања залиха (+1,4 п.п.) и пословне активности у наредна три месеца (+0,2 п.п.).

11. Индекс економске климе

11.5 Индикатор поверења грађевинарства

Истраживање у области грађевинарства састоји се од питања о уговореним поруџбинама и очекиваној запослености.

Графикон 11.6. Индикатор поверења грађевинарства, %
(десезонирани подаци)

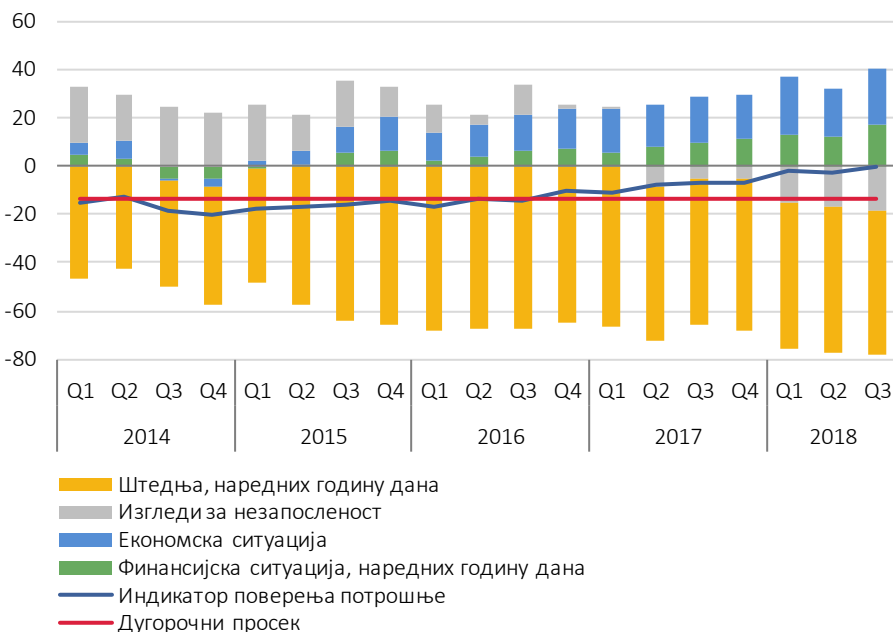

Индикатор поверења грађевинарства (енгл. Construction Confidence Indicator - CCI) је у трећем кварталу 2018. наставио раст (+0,4 п.п.), при чему је превазишао дугорочни просек за чак 22,9 п.п. Обе компоненте индикатора резултирале су растом у односу на претходно тромесечје – очекивања у погледу запослености порасла су за 0,3 п.п, као и тренутне поруџбине, које бележе раст од 0,6 п.п. – упркос њиховој константно негативној оцени.

11.6 Индикатор поверења потрошње

Истраживање о потрошњи становништва састоји се од питања о финансијској ситуацији домаћинства, општој економској ситуацији, очекивањима о кретању броја незапослених и штедњи домаћинства.

Графикон 11.7. Индикатор поверења потрошње, %
(десезонирани подаци)

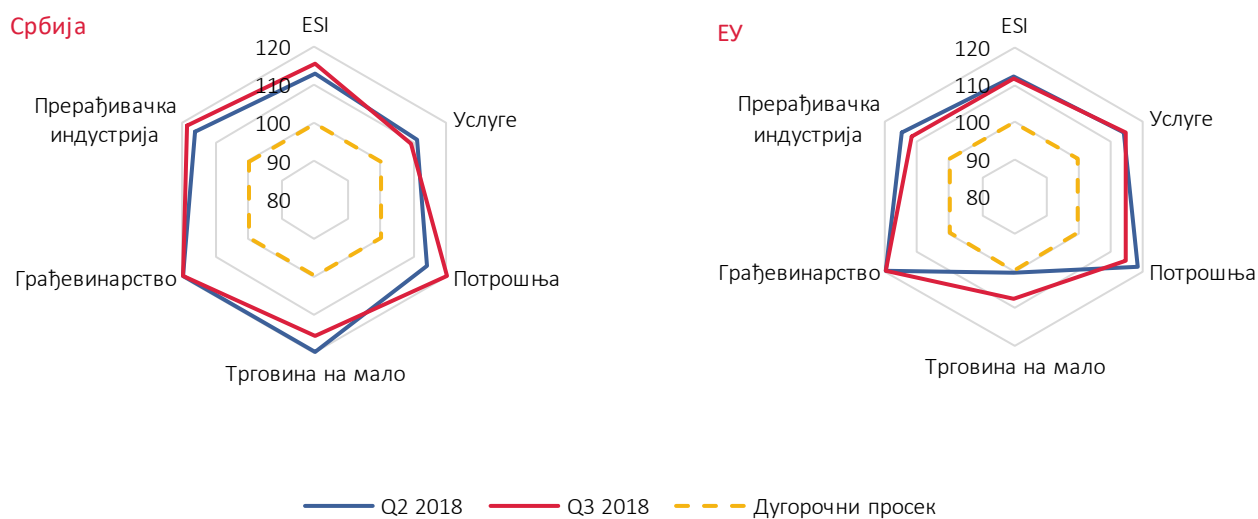
Индикатор поверења потрошње (енгл. Consumer Confidence Indicator - CCI) у трећем кварталу 2018. порастао је за 2,9 п.п, у односу на претходни квартал, при чему је чак за 13,7 п.п. изнад дугорочног просека. Позитивне тенденције забележене су код очекивања о економској и финансијској ситуацији, док су очекивања у погледу штедње и незапослености и даље негативна.

11. Индекс економске климе

11.6 Индикатор економске климе у Европској унији

Већина земаља ЕУ истовремено бележи погоршање економске климе у трећем кварталу 2018. (у односу на претходни квартал), што је узроковало да ESI забележи пад (са вредности 111,9) за 0,6 п.п. Насупрот тренду у Србији, очекивања су погоршана у прерађивачкој индустрији и међу потрошачима, и то за по 1,2 п.п, док су побољшана очекивања у услужном сектору (0,1 п.п.), трговини на мало (2,1 п.п.), као и сектору грађевинарства (0,2 п.п.).

Графикон 11.7. Показатељи економске климе⁸

⁸ Скала радар графика дефинисана је у интервалу од 80 до 120, (просек = 100). Најновији квартални исходи (Q3 2018) упоређени су са претходним кварталним исходима (Q2 2018) и дугорочним просеком (= 100) одговарајуће серије индикатора поверења. Развој удаљен од центра одражава побољшање индикатора поверења, а приближавање центру представља погоршање.

12. Регионалне економске асиметричности

12.1. Регионалне економске асиметричности у Србији

Полазна тачка у сагледавању различитих аспеката регионалних асиметрија је статус градова и општина Србије на основу *Уредбе о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину* (СГ РС Бр 104/2014). У складу са Уредбом, осим Београдског региона, који нема ниједну општину са статусом неразвијеног подручја, у остала три региона број и величина неразвијених општина изразито варира – Регион Војводине има само једну у групи изразито недовољно развијених (од укупно 46 општина), Регион Јужне и Источне Србије има чак 30 (укупно 53), а у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус има 13 од укупно 53 општине. С друге стране, ниједна општина у Региону Војводине нема статус *девастиране* (девастирана општина је она чији је степен развијености испод 50% републичког просека - погледати Речник термина), док у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус имају три општине, а у Југоисточном региону чак њих 16.

Неуједначен економски раст у Србији последњих деценија допринео је продубљивању већ постојећих територијалних неједнакости. Регионална поларизација присутна је на неколико нивоа – неразвијено подручје, развијени центар и недовољно развијена периферија. Регионалне неравномерности – изражене преко економских, социјалних, демографских и инфраструктурних индикатора – одражавају карактеристике економског и друштвеног система земље.

• Просечне зараде

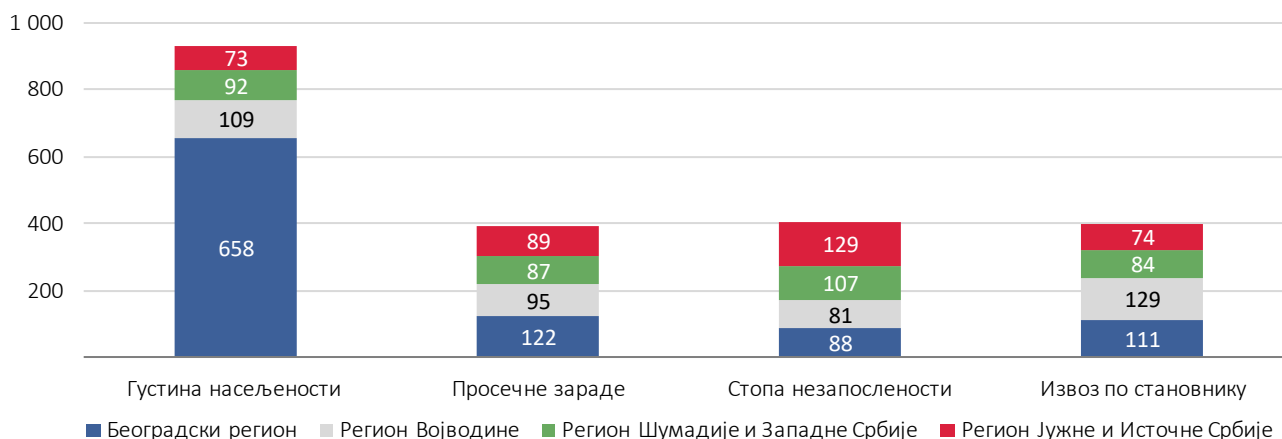
Ниво развијености региона, мерен просечним зарадама без пореза и доприноса, креће се у размери 1,4:1, при чему највише зараде бележи Београдски регион, спрам Региона Шумадије и Западне Србије са најнижим зарадама. Просечна зарада без пореза и доприноса у периоду јануар–септембар 2018. године у Београдском региону је износила 60 004 РСД или 121,9% просека РС (49 208 РСД), у Региону Војводине је незнатно испод републичког просека (46 664 РСД или 94,8% просека РС), док су Регион Јужне и Источне Србије и Регион Шумадије и Западне Србије остварили око 88% националног нивоа (43 849 РСД и 42 671 РСД респективно). У 45 општина су просечне зараде без пореза и доприноса биле испод 80% просека Републике, односно, у појединим београдским општинама просечна зарада је била више него двоструко већа у односу на општину Сврљиг (са најнижом просечном зарадом – 32 005 РСД).

• Тржиште рада

Корелација стопе незапослености и степена развијености региона веома је висока, па у складу са тим Регион Јужне и Источне Србије са вредношћу стопе незапослености од 16,3% у периоду јануар–септембар 2018, скоро за 30% превазилази просек Србије (који износи 12,7%), на супрот Региону Војводине са најнижом стопом незапослености од 10%, односно 19% испод националног просека. Када је у питању стопа запослености, предњачи Београдски регион са стопом од 50% или 5,1% изнад просека Србије, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа стопа 44% или 8% испод републичког просека.

У периоду јануар–септембар 2018. године Регион Војводине партиципирао је са 27% у укупној запослености и 21% у укупној незапослености (према Анкети о радној снази), док Београдски регион учествује у укупној запослености РС са близу 25% и у укупној незапослености са 22%. У Региону Шумадије и Западне Србије ради 28% запослених Србије, али је зато у овом региону забележена и скоро трећина укупно незапослених. Регион Јужне и Источне Србије у укупној запослености Србије учествује са 20%, а у укупној незапослености са близу 27%.

Графикон 12.1. Диспропорције на нивоу региона у Србији (%), ниво РС = 100%
(јануар–септембар 2018)

12. Регионалне економске асиметричности

• Извозна активност

За разлику од других показатеља, у периоду јануар–септембар 2018. Београдски регион нема примат у укупном извозу Србије (учешће 27%), пре свега због доминантности услуга у београдској економији (од којих се већина услуга пласира на домаћем, а не на међународном тржишту). Регион Војводине предњачи са учешћем у извозу од 34,3%, затим следе Регион Шумадије и Западне Србије (23,1%) и Регион Јужне и Источне Србије (15,9%). Извоз по становнику одсликава регионалне асиметричности – Регион Војводине са извозом по становнику од 2 224 евра за 29% је виши од републичког просека и скоро двоструко превазилази вредност извоза по становнику Региона Јужне и Источне Србије (1 271 евра), који је за 26% нижи од републичког просека.

• Демографска структура⁹

Према последњим расположивим подацима, густина насељености у Београдском региону је 6,5 пута виша од просечне густине насељености у РС, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа густина насељености – 27% испод републичког просека. Иако сви региони релативно уједначено партиципирају у укупној популацији Србије, унутаррегионалне разлике су знатно израженије. Тако на пример, у 6 градова Региона Војводине концентрисано је чак 47% становништва. Међутим, најизраженија популациона неравномерност је у друга два региона: Регион Шумадије и Западне Србије има 8 градова у којима живи 45% укупног становништва Региона, док у 13 неразвијених општина живи свега 13%. Овај однос је још израженији у Региону Јужне и Источне Србије у којем у 9 градова живи 56% популације, док у чак 30 неразвијених општина живи тек 31% становништва. Поред тога, због економских миграција, број становника Београдског региона константно расте (за 1,7% између 2011. и 2017. године), док број становника у остала три региона опада. То истовремено значи да ће разлике у густини насељености додатно расти, јер насељеност у Јужној и Источној Србији постаје све разурђенија, док у Београдском региону постаје све гушћа.

• Саобраћајна инфраструктура

У РС постоје велике регионалне и унутаррегионалне разлике у погледу инфраструктурне опремљености (саобраћајне, телекомуникационе и водопривредне, односно, пратеће супраструктуре). Кроз квалитет путева, телекомуникација и савремених услова становања, разлике се, пре свега, манифестују кроз неразвијено јужно подручје и развијенији север Србије. Незадовољавајуће стање путне мреже нарочито је изражено код општинских (локалних) путева, неопходних за свакодневно функционисање, развој и активирање општина и насеља. На ово нам јасно указује податак да 41 општина¹⁰ има испотпросечно учешће локалних путева са савременим коловозом, док 12 општина бележи учешће испод 20% и то су, управо, неразвијена и девастирана подручја која се суочавају са највећим развојним проблемима. Такође, *стопа обнављања аутомобила* (број први пут регистрованих аутомобила у односу на укупан број регистрованих аутомобила) као показатељ социо-економских неједнакости на регионалном нивоу варира од 1,9 у Региону Јужне и Источне Србије до 2,6 у Београдском региону. Број први пут регистрованих аутомобила у поређењу са бројем становника у периоду јануар–септембар 2018. одражава сличан однос тако што Београдски регион предњачи у односу на просек Србије за 39% наспрот Региону Јужне и Источне Србије са свега 73% националног просека.

Регионална асиметричност је сагледана кроз однос екстремних (највиших и најнижих) вредности кључних индикатора. На пример, највећа густина насељености је забележена у Београду и 9 пута превазилази густину насељености у Региону Јужне и Источне Србије, где је најнижа (Табела 12.1).

Табела 12.1. Екстремне вредности индикатора регионалне асиметричности

Индикатори	Густина насељености km ² , 2017.	Просечне нето зараде	Стопа незапослености	Извоз по становнику	Демографско пражњење 2011–2017
	9:1	1,4:1	1,6:1	1,7:1	(-5,7):(+1,7)
Екстремне вредности (највиша:најнижа)	Београдски регион: Регион Јужне и Источне Србије	Београдски: Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије: Регион Војводине	Регион Војводине: Регион Јужне и Источне Србије	Регион Јужне и Источне Србије: Београдски регион

⁹ На основу процењеног броја становника за 2017. годину

¹⁰ Подаци се односе на 2016. годину.

12. Регионалне економске асиметричности

Табела 12.2. Индикатори развијености региона Србије (НСТЈ-2), ниво РС = 100%

	2016				2017				2018		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Београдски регион											
Просечне зараде, у РСД	125,5	124,2	125,7	125,5	126,5	125,5	125,7	124,7	122,0	121,6	122,3
Стопа запослености	100,9	101,7	100,4	101,8	105,4	103,1	101,7	104,3	106,0	106,0	103,3
Стопа незапослености	107,9	100,7	96,4	103,1	90,4	102,5	105,4	97,3	89,9	84,9	90,3
Извоз по становнику, у ЕУР	104,7	99,2	113,2	115,7	108,0	111,4	110,2	109,0	109,7	111,2	111,1
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1000 становника	126,3	133,1	121,8	124,5	123,1	146,3	131,7	133,3	134,4	147,6	133,2
Регион Војводине											
Просечне зараде, у РСД	95,2	98,2	95,8	97,9	94,6	96,9	96,1	98,2	94,7	94,8	94,9
Стопа запослености	97,2	96,7	98,1	97,8	98,4	98,8	99,0	98,5	99,1	99,0	99,6
Стопа незапослености	101,1	104,6	97,8	91,5	93,2	86,4	90,7	89,8	87,2	84,0	69,9
Извоз по становнику, у ЕУР	113,0	116,2	124,0	128,0	126,4	122,5	123,6	123,7	125,8	127,7	132,4
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1000 становника	104,1	102,2	103,5	107,6	109,7	95,9	95,3	98,5	96,8	91,9	94,1
Регион Шумадије и Западне Србије											
Просечне зараде, у РСД	83,5	82,4	83,4	83,2	84,2	83,0	83,7	83,3	86,6	86,9	86,6
Стопа запослености	105,6	103,1	104,3	103,7	103,4	102,1	103,1	102,8	101,3	101,0	103,7
Стопа незапослености	87,4	96,1	102,9	102,3	100,7	100,0	98,4	102,7	105,4	105,9	110,6
Извоз по становнику, у ЕУР	101,4	103,0	89,7	85,2	93,9	90,8	85,3	86,4	84,8	86,6	79,1
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1000 становника	93,0	89,3	96,2	91,5	89,7	87,9	106,4	94,6	94,1	88,5	93,7
Регион Јужне и Источне Србије											
Просечне зараде, у РСД	87,9	87,0	87,1	84,9	86,9	86,7	87,0	85,3	89,0	89,5	88,8
Стопа запослености	95,5	97,4	96,4	95,8	92,1	95,6	95,2	93,1	92,0	93,2	92,3
Стопа незапослености	106,3	98,7	102,9	105,4	117,8	112,7	109,3	111,6	123,6	131,1	134,5
Извоз по становнику, у ЕУР	77,0	76,9	68,6	67,1	66,1	71,1	78,2	77,9	76,6	70,2	74,2
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1000 становника	73,9	73,3	75,3	73,1	74,4	68,1	61,1	70,5	72,0	70,7	77,5

Речник термина

Класификација региона и јединица локалне самоуправе (општина) – према Уредби. Уредбом је утврђена јединствена листа развијености *региона* (који су према степену развијености разврстани у развијене и недовољно развијене регионе) и *општина*, разврстаних у четири групе и девастирана подручја. У првој групи су општине чији је степен развијености изнад републичког просека, у другој општине са степеном развијености у распону од 80% до 100% републичког просека, трећој припадају недовољно развијене општине чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека, док су у четвртој групи изразито недовољно развијене општине чији је степен развијености испод 60% републичког просека.

Девастирана подручја су општине из четврте групе чији је степен развијености испод 50% републичког просека (на основу података органа надлежног за послове статистике и финансија). Разврставање региона врши се на основу вредности БДП-а по глави становника у региону у односу на републички просек, за референтни период. Развијени региони су региони који остварују вредност бруто домаћег производа изнад вредности републичког просека, и то: 1) Београдски регион; 2) Регион Војводине. Недовољно развијени региони су региони у којима је вредност бруто домаћег производа испод вредности републичког просека, и то: 1) Регион Шумадије и Западне Србије; 2) Регион Јужне и Источне Србије. Такође, статус недовољно развијеног региона има Регион Косова и Метохије.

Демографско пражњење је појам који одсликава природни и механички одлив становништва у одређеном географском или административном подручју.

Група за дисеминацију и односе са јавношћу
Тел.: 011/24-01-284
Имејл: stat@stat.gov.rs

Библиотека
Тел.: 011/24-12-922, лок. 251
Имејл: biblioteka@stat.gov.rs

Број страна: 50
Тираж: 30

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

311

ТРЕНДОВИ = *Trends* / Република Србија.
Републички завод за статистику ; за издавача
Миладин Ковачевић . - 2004 (март) - . -
Београд (Милана Ракића 5) : Републички
завод за статистику , 2004- (Београд :
Републички завод за статистику) . - 29 *cm*

ISSN 1820-1148 = Трендови - Република
Србија. Републички завод за статистику
COBISS. SR-ID 114642700

ВОДЕЋИ ИНДИКАТОРИ	
1	БРУТО ДОМАЋИ ПРОИЗВОД
2	ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА
3	ГРАЂЕВИНАРСТВО
4	СПОЉНА ТРГОВИНА
5	УНУТРАШЊА ТРГОВИНА
6	ЦЕНЕ
7	ТРЖИШТЕ РАДА
8	ЗАРАДЕ
9	ТУРИЗАМ
10	АНКЕТА О ПОТРОШЊИ ДОМАЋИНСТАВА
11	ИНДЕКС ЕКОНОМСКЕ КЛИМЕ
12	РЕГИОНАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ АСИМЕТРИЧНОСТИ